

**ВОЛОДИМИР
РАДЗИКЕВИЧ**

**ЮВІЛЕЙНИЙ
ЗБІРНИК**

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ - АРХІВ У КЛІВЛЕНДІ

ВОЛОДИМИР РАДЗИКЕВИЧ

ЮВІЛЕЙНИЙ ЗБІРНИК

diasporiana.org.ua

Клівленд, 1966 р.

Збірник видано заходами Ювілейного Комітету
зложеного з представників:
Осередку Праці Наукового Товариства ім. Шевченка,
Товариства "Рідна Школа", Учительська Громада
й
Українського Музею - Архіву в Клівленді

Мовний редактор Іван Ставнигий.

Друкарня "Нового Шляху" у Вінніпегу.

Тираж 1000 примірників.

Georgius J. Fischer

ПЕРЕДМОВА

Високошановному Панові
проф. Володимирові Радзиковичеві,
дійсному членові Наукового Товариства
імени Т. Шевченка
в присвяті.

До всього світу та до всього створіння відноситься вміщена в Святому Письмі думка пророка Ісаї:

"Як дощ і сніг падає з неба та не повертається туди, але зрошує й напуває землю, щоб вона родила й вирощувала, була врожайна та давала насіння для сїйби тому, хто її обсіває, і хліб тому, хто їсть, отак і моє слово, що виходить із моїх уст, не повертається до мене порожнє, але творить те, що я хочу й довершує те, за чим я його вислав."

Ось такий це вже закон природи, в якій основним творчим елементом є любов: народжуємося, зростаємо й триваємо в просторі часу.

У висновках треба нам щастя, красу, мир і любов уважати за нормальний стан життя людини, за біблійний "рай", а натомість розбрат, ненависть, злобу і нарівні з тим хоробу, старість і смерть, колотнегу й усяку боротьбу, ги війну вважати слід за природні наслідки нерозумного людського бунту проти того первісного стану Божого "раю". Це дійсність і це не є легенда.

Навязуючи до повищих слів пророка Ісаї про вагу слова та послідовно й тотожно до слів нашого генія й пророка Тараса Шевченка, який на сторожі української нації поставив своє слово, і до слів Івана Франка про слово як твердую крицю і про книги як морську глибину, доводиться ствердити, що на ділі кожній творчій людині притаманний є гін закріпити свою ідею й себе — в слові та письмі, ги іншим матеріяльним способом.

У нашім випадку, українська громада в Клівленді — щаслива, що може віддати належну пошану одному з наших уже найстарших митців українського слова, золото-

устому проф. Володимирові Радзикевицеві, який у дні 17-го жовтня 1966 року відзначить щасливо, з Божою ласкою, грудяще 80-річчя свого життя.

Він є саме той заслужений громадський діяч, виховник-педагог безчисленних кадрів гімназійної молоді та студентів університету, автор творів для української дитвори, повістяр і взений дослідник та історик української літератури, якому належиться віддати пошану і вдячність за ті науки та ідеї, що їх він словом і письмом ширив упродовж 58-мох років серед українського народу в краю та на еміграції.

За найтривкіший слід його словом і письмом ширених позитивних ідей у літературі вважаємо його науковий твір: "Історію української літератури". Найкращим підтвердженням цього факту є обставина, що ця "Історія української літератури" появилася в краю та на еміграції небувалим у наших бідних обставинах тиражем: у 8-ох виданнях! На ній виховалися цілі покоління нашої середньо-шкільної молоді в краю й тут на еміграції. Після книги Святого Письма, поетичних творів Тараса Шевченка, "Історії України" Михайла Грушевського, Української Енциклопедії Кузелі-Кубійовича, це — можна сказати — зергова найважливіша книга для підтримки національної свідомости й гордості в мільонах українських сердець. Відмінна своїм науковим підходом від інших літературознавчих праць, а саме палким ентузіазмом і гарячою любовю з поетичною вникливістю, "Історія української літератури" проф. Володимира Радзикевица впливала і впливає в душі гитазів теплоту, любовні та вдячні погування до цієї нашої літератури, до наших творців і духових провідників за їх високе післанництво.

Не дарма советські "раби з кокардою на лобі" й обрусителі з наказу Москви накидаються з такою скаженою зайлістю на нашого автора "Історії української літератури" саме за її високі гуманні й патріотичні прикмети, бо саме це їм найбільше шкодить, дратує їх і мулить у їхніх намаганнях зафальшувати всю історію української літератури, такої велизної та високої позитивними ідеями, у відмінності

від усякої емлізми, зи “реалістичної” забріханости й фальшивої пропаганди, що нею просякла московська література з діявольською метою утворити в шовіністичній своїй пасії “адін народ, адін язик”.

Серед таких обставин виїмкову позицію займає постать проф. Володимира Радзикевица. Він має в собі унасліджений від Бога дар янголиної лагідности й доброти і ними діє звязжди добротливо й миролюбно та якось заспокійливо на своє отоження.

Завдяки цим особливим духовим прикметам абсолютної толерантности супроти інакше думачих людей, проф. Володимир Радзикевиц утішається загальними симпатіями.

Переїхавши до Клівленду з Філядельфії, де займав високу гідність заступника директора Філософійної Секції Наукового Товариства імени Шевченка, вклюдився в улюблену працю висококваліфікованого виховника української молоді й дітвори, не кидаючи воднораз при тому звязків із Н. Т. Ш.

Ставши головою новозаснованого Осередку Н.Т.Ш. в Клівленді, проф. Володимир Радзикевиц удостоївся 10-го листопада 1956 року врогистого відзначення 70-ліття свого трудовитого і творчого життя. Щасливим збігом обставин уже тоді наш автор славної “Історії української літератури”, на якій за протяг близько півсотні років виховувалися цілі покоління української молоді в національному дусі, зазнав виняткового, надзвичайного вшанування одержанням:

1.) спеціального, латинською мовою, благословення Папи Пія XII-го з апостольської столиці Ватикану,

2.) прекрасного привітання від почесного глена Н.Т.Ш., Архиспископа д-ра Івана Бугка з Риму, з повідомленням рівночасно про відслуження ним Св. Літургії в наміренні Ювілята і

3.) гратуляційної телеграми від Гетьманца Данила Скоропадського.

Тепер, після щасливо пережитих із ласки Всевишнього дальших десятиох років, доводиться достойному й дорогому нашому Ювілятові відзначити з герги 80-ліття свого трудолюбного життя.

Оце з позину цим разом Українського Музею-Архіву в Клівленді під управою проф. Леоніда Базинського маємо приемність разом з Осередком Н.Т.Ш., Т-вом "Рідна Школа" й Учительською Громадою вшанувати знову, в цім випадку вже 80-ліття життя дир. Володимира Радзикевица, яке припадає на понеділок 17-го жовтня 1966 року.

З цим наміром виникло завдання видати спільними силами Музею-Архіву й трьох клівлендських установ пам'ятник-збірник на пошану 80-ліття заслуженого Ювілята.

Вітаємо Вас, високошановний і дорогий Пане Професоре й Директоре, в ці Ваші 80-ті роковини життя та 58-мі роковини високсцінної літературно - наукової творчої Вашої праці, складаємо перш за все бажання доброго Вам здоров'я та щастя: хай Господь Вас милує для благодійного й успішного довершення всіх Ваших творчих замислів, у користь української вільної науки та культури на зужині.

Вітаємо Вас як одного з найщиріших ідейних будівників української науки, за Ваш щиронаціональний і державно-творчий критерій в оцінці проблем історії української літератури в поєднанні з науковою об'єктивністю, християнською та громадською мораллю і вкупі з ідеалістичним та естетичним сприйманням письменства України.

Продовжуйте Ваше святе діло в ім'я скріплення основ українського літературознавства в душі приналежності блискугого, світлого княжого періоду до української літератури, у відмінності від пропагандистів безсоромного істинно-московського фальшування та загарбництва цього періоду до московської літератури.

Нехай Господь обійме Вас своєю любов'ю й обдарує здоров'ям на добро українського народу та самостійної Української Держави, щоб Ви могли ще побазити здійснення на ділі української братерської єдності, на якій базується добуття української перемоги над аморальними носіями пропаганди брехні, зла, несправедливості й експропріації.

З Вашого прикладу нехай молодше покоління взгиться, як треба шанувати заслуги інших старших діячів і творців, і як на помилках та недостагах минулості будувати вже велизну й тривалу майбутність України.

Іван Ставничий

МИХАЙЛО Б. ЖДАН
МИХАЙЛО С. ПАП

ЖИТТЬОВИЙ ШЛЯХ ВОЛОДИМИРА РАДЗИКЕВИЧА

Наш визначний історик Олександр Оглоблин, що дав недавно в руки українського читача знамениту книжку "Люди старої України", у вступі до ювілейної книжечки "Володимир Дорошенко"¹⁾ відносить цього невтормного діяча наших часів до "людей нової України". Думаємо, що дуже добра назва "люди нової України" повинна увійти в термінологічний словник нашої історіографії на означення тих діячів кінця дев'ятнадцятого століття і першої половини двадцятого століття, які послідовно крок-за-кроком і безупинно докидали і докидають тепер свої цеглини під будову модерної України.

Думаємо також, що до "людей нової України" ми маємо не тільки право, але й обов'язок, зачислити професора Володимира Радзикевича, який в цьому році відзначає 80-літній ювілей свого народження та 55-літній ювілей своєї наукової праці.

Батько Володимира Радзикевича, о. Петро, українсько-католицький парох у Вишеньці Малій, тоді городецького повіту, походив із старого священичого роду²⁾, якого представники, крім виконування душпастирських обов'язків, працювали також на суспільному та політичному полях. Знаємо, що дід Володимира, о. Олександр, був послом до галицького сойму. Дружина о. Петра, Володимира, походила із знаного та широко розгалуженого роду Пясецьких,

¹⁾ Степан Микита: **Володимир Дорошенко**, з нагоди 75-річчя визначного вченого й громадянина, Філадельфія 1955, стор. 5-та.

²⁾ Родина Радзикевичів споріднена з родинами Пясецьких, Дольницьких, Криницьких, Чайковських, Войнаровських, Білінкевичів, Божейків Мармашів, Матвісевиш, Шеховичів, Яновичів, Калитяків, Кассабів, Лебедовичів та Левницьких.

що дав галицькій українській спільноті чимало працівників на церковному та суспільному полях. Батько Володимири, о. Еміліян Пясецький, священник на Холмщині, вчинив опір московському натискові та не перейшов на православ'я і, повернувшись до Галичини, одержав — після інших — парохію у Вишеньці Великій, у близькім сусідстві Вишеньки Малої.

Володимир Радзикович народився дня 17 жовтня 1886 року у Вишеньці Малій та був другим із черги сином о. Петра. Старшим його братом був Омелян, молодшими Олександр, Юліян та сестра Наталія, заміжня за священником Михайлишином.

Греко-кат. приходство у Вишеньці, де народився проф. В. Радзикович.

Дитячі літа Володимира проминули у Вишеньці Малій, селі, положенім на південно-західніх схилах Розточчя³⁾. Розточчя — чудовий закуток української Галичини! Стрімкі горбки, вкриті лісами, і глибокі яри з рвучкими потоками давали нашим предкам, мешканцям Розточчя, забезпечення від несподіваних наскоків ворога та влегшували їм оборону, але разом із тим вони до деякої міри ізолювали країну

³⁾ Село Вишенька сьогодні вже не існує. Зайнявши Галичину в 1939 році, большевики виселили мешканців, спалили село, що мало поверх 5,000 населення, а на зарпшчах уладили військовий полігон.

від зовнішніх впливів. У зв'язку з тим на Розточчі знаходимо не тільки велику кількість архаїчних елементів у топонимастиці (Рата, Верхрата, Хотилуб та інші), чимало історичних місцевостей (Потилич, Улицько та ін.) і велику кількість городищ — слідів життя наших предків у доісторичних та княжих часах, але також старовинні форми жіночих і чоловічих одягів і своєрідний консерватизм та цупке прив'язання до традицій.

Усіма тими прикметами відзначалася й Вишенька, положена над потоком Рудавкою, допливом Верещиці, забезпечена від півночі Красним Верхом (387 м. понад поземом моря), а від півдня Піськовою Горою, нагадувала своїм положенням та великою кількістю присілків чарівні карпатські оселі. Мала ж Вишенька і свідка своєї давньої минувшини — городище. З яких часів воно походило — не відомо. Розповідали старі люди, що всі давніші проби розкопати його кінчилися невдачами. Скільки люди в день розкопували б його — ніччю сама земля засипувала всі їхні зусилля.

Так отже краса і романтика довкілля та міцне прив'язання мешканців до своїх традицій були тими елементами, що глибоко запали в підґрунтя психіки молодого Володимира і позначили всю його майбутню діяльність.

Батьки Володимира уявляли собою дві окремі психологічні одиниці: Мати, добра господиня та педантка у виконванні домашніх обов'язків, заціплювала в дітей пошану до традицій, порядку й акуратности, а по батькові, з його артистичними зацікавленнями, сини одержали цю рідку прикмету, що її Гете називає... "Lust zum Fabulieren".

О. Петро, сам дуже музикальний, дбав про музичне виховання своїх дітей. Старший брат Володимира, Омелян, пізніше парох Вишеньки Великої і янівський декан, співав прекрасним баритоном і брав лекції співу в оперного співака Діяні, що навіть приїздив до Вишеньки. Про музичні замилювання о. Омеляна пише в своїх споминах о. Микола Вояковський так: "Отець Омелян був дуже музикальний. Він мав на приходстві окрему кімнату з грамофонними

платівками. Поміж тими платівками були вагнерівські опери, награні співи таких знаменитих співаків, як Мишуга, Баттістіні, Дідур, Менцінський, Карузо і багато інших. У музиці, поза душпастирською працею, знаходив він розвагу й енергію для праці у своїй парохії... Бували хвилини в житті о. Омеляна, коли він сідав за стіл і писав поезії... На жаль, ці поезії залишилися в рукописі⁴). Молодший брат Володимира, лікар Юліян Радзикович, є — як відомо — автором трилогії історичних повістей: “Полковник Данило Нечай”, “Полум’я” та готової але ще не видрукованої “Золото і кров”.

Малий Володимир не ходив до народньої школи. Батько переробляв із ним матеріал, передбачений для народніх шкіл, удома. Батько був першим учителем, що відкрив малому хлопцеві шлях до книжки, а “Дзвінок” був першою лектурою, що полонила душу молодого хлопчини.

Після вичерпання матеріялу народньої школи батьки вписали Володимира до Академічної Гімназії у Львові, до якої він ходив у 1896 - 1904 роках. Під час гімназійних студій Володимир разом із братом Омеляном жили на приватних квартирах, “станціях”. Обов’язком господарів квартири було не тільки забезпечувати учнів - співмешканців харчами, але й опікуватись ними, головню ж нормувати їх позашкільне життя. Вони в заступництві батьків ходили на вивідні конференції, де діставали від учителів інформації про поступи в науці та про поведінку своїх учнів. Такими опікунами дітей о. Петра були: пані Пелехова, вдова по священнику, професор університету о. Бартошевський і пані Ціхоцька⁵).

На терені клясових спільнот Володимир скоро зав’язав ближчі взаємини з такими шкільними товаришами, як Андрій Лунів (пізніший адвокат у Борцеві), Володимир Кузьмович (гімназійний учитель, двічі посол до польського

⁴) О. Николай Вояковський, Останнє доручення. Свобода, ч. 65-66, 7 квітня 1965 р.

⁵) З однією з її доньок одружився брат матері молодого Радзиковича, Олекса Пясецький. Коли вона згинула від російських куль у першій світовій війні в селі Великополе, митрополит Шептицький покликвав о. Олексу Пясецького до Львова, назначаючи його канцлером і згодом крилошанином львівської капітули.

парляменту, редактор часопису "Мета", вивезений большевиками до Казахстану), Тарас Шухевич (учитель Музичного Інституту імени Миколи Лисенка у Львові), Олександр Тисовський (науковець у ділянці біології, пластовий діяч), Остап Прийма (лікар) і, передусім, Михайло Возняк (науковець, історик літератури, професор університету). Дружніх відносин із Возняком не перервала ні гімназійна матура, ні диплом закінчення університетських студій. Спільні зацікавлення та праця в тій самій ділянці науки наблизила цих двох чільних дослідників нашої літератури. У приятельській атмосфері вони часто обмінювалися думками та порадами в літературознавчих питаннях. Коли за большевицької інвазії в 1939 році академік М. Возняк отримав катедру української мови на університеті Івана Франка у Львові, то В. Радзикович був доцентом при цій кафедрі.

Життя гімназійної молоді на переломі дев'ятнадцятого і двадцятого століття плило в рамках, устійнених правилами. Шкільна дисципліна не дозволяла на більші відхилення від тих норм. Усе таки відбувалися на терені гімназії події, що не тільки хвилювали молодь, але й залишали по собі тривкі сліди в її психіці. До них належали в першу чергу гімназійні шевченківські концерти. Про ті концерти пише вихованок Академічної Гімназії Степан Шах так: "Із гімназійних імпрез залишилися мені в пам'яті щорічні наші святочні концерти в честь Тараса Шевченка в залі "Народнього Дому", що починалися завжди вступним словом учня 7-ої класи, а кінчилися обов'язково "кінцевим словом" якогось професора та відспіванням національного гимну "Ще не вмерла Україна"⁶⁾. — В учнівських шевченківських концертах брав також участь В. Радзикович, співаючи в хорі. Пізніше як учитель гімназії він виголошував "кінцеве слово" завжди тоді як учив літературу в сьомій класі.

Але найбільший вплив на формування характерів учнів мали вчителі. Академічна Гімназія мала в тому часі

⁶⁾ Степан Шах, Львів — місто моєї молодости, часть III, Мюнхен 1956, стор. 272.

добрий склад учителів. До них слід зачислити в першу чергу директора Едварда Харкевича, а далі І. Копача та І. Боберського. Найбільш улюбленим учителем Володимира був Юліян Левицький, добрий історик, який умів зацікавити учнів своїм предметом, що його в гарній та приступній формі подавав до відома молоді, і своєю культурною поведінкою.

Вплив учителів на розвиток національних почувань піддержувала лектура книжок, журналів та часописів. Улюбленими авторами старшої молоді були Іван Франко, Іван Нечуй-Левицький, Богдан Лепкий та Василь Стефаник. Учні нижчих клас знаходили багато виховного матеріялу в дитячому журналі "Дзвінок", старші ж читали щоденник "Діло", що відзеркалював у собі все те, чим жила та до чо-го прямувала українська спільнота Галичини.

Володимир Радзикевич був добрим учнем і переходив правильно й легко з класи до класи. Навіть недуга, на яку захорів був у другій класі, не перервала нормального ходу його навчання. Правда, батьки забрали його на село, до Вишеньки, на відпочинок і підкріплення здоров'я, але й там під наглядом батька він переробив приписаний програмами матеріял першого півріччя третьої класи і без труднощів закінчив її та перейшов до четвертої класи.

Вроджені здібності, солідна праця над собою та приятельський підхід до співтоваришів були причиною, що до Володимира стали звертатись молодші товариші-учні за поміччю в науці. Так отже він перебирає на себе обов'язки деколи популярного на терені галицьких українських гімназій "інструктора".

Науку в гімназії закінчив Володимир Радзикевич іспитом зрілості ("матурою"), що його склав він літом 1908 року. Предсідником іспитової комісії був Григорій Цеглинський, директор української гімназії в Перемишлі, великий приятель нашої молоді, зразковий громадянин і відомий драматург.

Цього ж самого року записався В. Радзикевич на львівський університет, вибираючи як предмет своїх студій українську мову й літературу, історію, класичну філологію

та німецьку мову. Слухав він викладів і студював у таких професорів: у Кирила Студинського та Олександра Колеси (українську мову та літературу), у Михайла Грушевського (історію Східної Європи), у Б. Кручкевича і С. Вітковського (класичну філологію), у Р. Вернера (німецьку мову) та у С. Твардовського (філософію).

Як студент В. Радзикович відразу включився в організоване студентське життя, вступивши в члени товариства “Академічна Громада”, що йшло на авангарді змагань за права українського народу. Василь Панейко, Осип Назарук, Степан Витвицький і Степан Баран — ось імена тих студентів, пізніше наших провідних діячів, що надавали студентському життю того часу напрям дій та визначали його темпо.

Попри інтенсивну працю на університеті — закінчив його за чотири роки — В. Радзикович не занедбує праці на культурному та політичному полях. Його заходами мешканці Вишеньки заснували читальню “Просвіти”; в 1907 році він бере активну участь у виборчій кампанії, об’їзджуючи сусідні села та приготовляючи ґрунт під вибір нашого кандидата до австрійського парламента. Послом вийшов професор цивільного права на львівському університеті. Станислав Дністрянський, який добре репрезентував свою українську округу аж до 1918 року.

Поза тим В. Радзикович брав участь у всіх тих виступах і демонстраціях, що мали місце в тому часі на львівському університеті, переживаючи всі ті хвилини досягнень, невдач, підйомів і зневіри, що ними так щедро обдарувала доля українського студента на початку двадцятого століття.

Після закінчення університету В. Радзикович одержав учительську працю в Академічній Гімназії у Львові та вчив у ній із перервами, з’умовленими воєнними подіями 1914 і 1918 років.

13 серпня 1912 року відбулося вінчання В. Радзиковича з Марією Матвісів, донькою власника хутора в Кунині, в недалекому сусідстві Вишеньки. Два роки пізніше, в 1914 році прийшов на світ їх син Петро, який, уже

Марія Матвісів-Радзиковичева.

великими надіями на світлу, осяйну майбутність серце вчителя Академічної Гімназії, Володимира Радзиковича. На жаль, надії не сплелися з мріями та бажаннями: нахлинула зформована у З'єднаних Державах Америки та озброєна у Франції польська армія ген. Галлера і під облудно-брехливим претекстом походу проти більшовизму окупувала це столичне українське місто короля Данила та князя Льва І-шого.

Довелося В. Радзиковичеві з дружиною покинути Львів та переїхати до Станиславова, тимчасової другої столиці Західньої України, де одержав працю в українській гімназії під дирекцією тоді проф. Льва Гаванського, який заступав директора д-ра Миколу Сабата, перенесеного на відповідальне становище до Державного Секретаряту Освіти ЗУНР. На мешкання дістали п-во Радзиковичі приміщення з кількох кімнат при вул. Липовій у бурсі під назвою Непорочного Зачаття Пресв. Діви Марії, яка в ту пору була під управою катехита української гімназії, о. д-ра Івана Фіголя.

З настанням польської окупації на землях Західньої України, проф. В. Радзикович укупі з дружиною Марією з Матвісевичів і 5-літнім синком Петром переїжджає восени 1919 року назад до Львова та знову ж працює в Академічній Гімназії аж до 1933 року, коли то окупантська

як учень гімназії, помер у 1925 році від наслідків важкої недуги шкарлятини. Батькам залишився другий син, Мирон народжений 1923 року.

Коли на львівській ратуші в дні 1-го листопада 1918 року масстатично та велично у висотах над столичним містом замаєв державний синьо-жовтий прапор Західньо-Української Республіки, сповнилося гордощами й

польська влада перенесла його в дисциплінарній дорозі до Філії тієї ж гімназії, в якій він учив аж до 1939 року. Таким чином педагогічна праця В. Радзикевича до другої світової війни та в час неї звязана виключно вже знову зі Львовом ⁷⁾).

Розвал Польщі восени 1939 року та окупація Галичини більшовиками внесли багато змін у життя В. Радзикевича; він переходить із середнього до високого шкільництва, дістаючи доцентуру при кафедрі української літератури університету Івана Франка у Львові. Але в умовах диктатури доктрини, при цілковитій відсутності свободи думки, важко приходилось йому працювати. Не інакше виглядала праця на терені львівського відділу Академії Наук, де він як старший робітник мусів проявляти свою діяльність.

Після відступу більшовиків та приходу німецької армії до Львова, В. Радзикевич знову повертається до праці на терені середнього шкільництва: він стає директором другої державної гімназії.

Зміна окупанта поставила українське громадянство в нове, складне положення. Тому, що в розв'язці практичних, щоденних завдань зарисувалися серед наших провідних людей великі розбіжності думок, то на нарадах представників українського громадянства, що відбулися 6 липня 1941 року у Львові, вирішено покликати до життя Раду Сеньйорів, яка не тільки репрезентувала б галицьку вітку українців, але також впливала б на координацію дій окремих політичних угруповань. Почесний протекторат над Радою Сеньйорів погодився обняти Митрополит А. Шептицький, її головою став д-р Кость Левицький. Рада складалася з 16 осіб, між якими знайшлися такі наші чільні громадяни, як о. Йосиф Сліпий, о. Юліян Дзерович, Маріян Паньчишин, Василь Сімович, Роман Заячківський, Ярослав Біленький, Лука Турчин та Володимир Радзикевич. ⁸⁾

⁷⁾ Педагогічній та науковій діяльності В. Радзикевича присвячені окремі розділи цього збірника.

⁸⁾ Кость Паньківський, *Від Держави до Комітету*, Нью Йорк 1957 ст. 41.

Покликання В. Радзикевича до Ради Сеньйорів було виявом тієї пошани, якою він тішився тоді серед широкого загалу нашого громадянства.

Під натиском обставин, при кінці липня 1941 року, Рада Сеньйорів побільшила кількість своїх членів до тридцятьох і перейменувалась на Національну Раду.⁹⁾ І хоч несприятливі, незалежні від українців, обставини не дали можливості Національній Раді розгорнути своєї діяльності до бажаних розмірів, усе таки вона, припинивши свою діяльність у лютому 1942 року,¹⁰⁾ ввійшла до нашої історії як одне з чергових наших зусиль спільними силами всіх українців будувати своє національне життя.

Володимир Радзикевич із сином та внуками. 1958 р.

Провідні кола українського громадянства далі шукали за способами виявлення нашої постанови взяти участь у будові своєї історії. "Ми бажали дати світові зна-

⁹⁾ Кость Паньківський, *цит. праця*, стор. 72.

¹⁰⁾ Кость Паньківський, *Роки німецької окупації*, Ньюарк 1965, стор. 29.

ти, що існуємо й хочемо жити. Ріжні були шляхи вияву того нашого бажання. Один із таких шляхів була — дивізія”.¹¹⁾

Дозволити синові — одинакові — вступити добровольцем до дивізії, було з боку В. Радзикевича не тільки актом справжнього патріотизму, але й рішенням-прийняти мужньо всі наслідки тієї постанови. То й мужньо переносив він із дружиною всі ті вістки, що ніби то син упав у бою під Бродами. На щастя вістки показалися неправдивими, син Мирон повернувся з Ріміні до батьків, які в тому часі перебували вже на еміграції в Берхтесгадені.

Поворот сина роз'яснив захмарені дні родини. В. Радзикевич зі здвосною енергією віддається улюбленій праці як директор гімназії в таборі “Орлик” у Берхтесгадені. Одночасно з тим він далі працює на науковому та літературному полях і бере живу участь в організаційних працях відновленого на еміграції Наукового Товариства імени Шевченка.

В 1949 році В. Радзикевич із родиною переїжджає до ЗДА та поселяється у Філядельфії, де відразу включається в організаційну працю на полі нашого шкільництва та започатковує перші курси українознавства. В 1951 році він переноситься до Клівленду. Тут знову він як досвідчений педагог та ентузіаст праці над різьбленням душ молоді поринає у виховну працю в дуже широкому того слова значенні. Він працює як директор і вчитель школи українознавства, як голова Виховної Ради СУМА, як лектор рефератів, що їх із різних нагод та на різних місцях виголошує та як головний промовець на загально українських святах і академіях.

Одночасно з тим не кидає пера. Його популярні та наукові статті, друковані в різних часописах та журналах, навіяні кріпкою та незламною вірою у світлу майбутність нашого народу. Для нього як “людини Нової України” немає найменшого сумніву, що світлі дні перед нами!

¹¹⁾ Кость Паньківський, там же, стор. 215.

МИХАЙЛО Б. ЖДАН

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА РАДЗИКЕВИЧА

Писати про працю вчителя, директора й організатора нашого шкільництва, це перш за все відкликатися до протоколів засідань педагогічних рад, обіжників управ шкіл, шкільних хронік та звітів, врешті повізітаційних протоколів шкільних інспекторів тощо. Таких джерел автор цієї статті не мав. Він спирався передусім на спогади бувших співробітників та учнів проф. Володимира Радзикевича.

У зв'язку з тим нарис про педагогічну діяльність нашого чільного виховника не має потрібної повноти. В ньому бракує десятків імен і дат, десятків подій і ситуацій.

Свідомий цих браків, автор усе таки має надію, що його нарис стане причинком для майбутнього історика нашого шкільництва першої половини двадцятого віку, сучасному ж читачеві дасть загальний образ зусиль та досягнень на життєвому шляху проф. Володимира Радзикевича.

На цьому місці автор складає щиру подяку проф. д-рові Іллі Витановичеві, д-рові Романові Климкевичеві, проф. Гнатові Мартинцеві проф. д-рові Юрієві Мачукові та проф. д-рові Василеві Стецюкові за ласкавий дозвіл користуватись їхніми споминами.

I. До джерел світогляду.

Кінець дев'ятнадцятого і початок двадцятого століття позначені в історії галицької вітки українського народу важливими подіями. Створення Наукового Товариства імени Тараса Шевченка у Львові в 1892 році з діяльністю

таких його членів, як Іван Франко та Михайло Грушевський, не тільки виявило живучість української науки та поставило її на європейському рівні, але дало можливість виховати "нове покоління діячів, що вийшли тоді на арену боротьби за кращу долю рідного народу з європейською вже зброєю в руках".¹⁾

Завдання й остаточну ціль тієї боротьби сформулював ясно провід національно-демократичної партії, проголошуючи дня 5 січня 1900 року, що в програмі партії головною ціллю є соборна, незалежна Україна, "де всі частини нації з'єдналися б в одну новочасну культурну державу."²⁾

На тлі цих двох подій треба розглядати складні ситуації галицької України того часу, яка послідовно, крок за кроком прямувала до свого ідеалу, до Першого Листопада, що "не прийшов як "deus ex machina", а був приготований десятками літ невсипущої культурно-освітньої, організаційної та політичної безкорисливої праці людей-ідеалістів, без якої жаден нарід не може нічого збудувати".³⁾

Велику роль у приготуваннях до кращого завтра виконували українські вчителі народніх, середніх і високих шкіл. Хоч абсорбовані важкою фаховою працею та в'язані бюрократичними путами шкільної адміністрації, яка майже в цілості знаходилась у руках ворожих польських урядовців, вони все таки знаходили час не тільки відвойовувати належні права українського шкільництва, але також включуватись у конструктивну працю на суспільному та економічному полях.

Звичайно, в крузі найбільших зацікавлень нашого вчительства стояла своя, українська школа. Тогочасна мережа шкіл у Галичині була незадовільна. В останні роки перед першою світовою війною було там приблизно 2.510 українських народніх шкіл (з усіх 3.560) та всього-

1) Іван Юцишин, Іван Франко як педагог. **Учитель**, орган Українського Педагогічного Товариства. Річник 25, стор. 77. Львів, 1913.

2) **Енциклопедія Українознавства**, Том I, ч. 2, стор. 488. Мюнхен-Нью Йорк, 1949.

3) Сидір Ярославин, **Визвольна боротьба на Західно-Українських Землях у 1918 - 1923 роках**. Стор. 6. Філадельфія, 1956.

на-всього 6 українських гімназій. Недостатня кількість державних шкіл приневолила українське громадянство зайнятися розбудовою приватного шкільництва. З цією метою постало у Львові в 1881 році "Руське Товариство Педагогічне", (від 1912 року). "Українське Педагогічне Товариство", а від 1926 року Т-во "Рідна Школа", що видавало добре редагований журнал "Учитель", і Крайовий Шкільний Союз, який займався розбудовою приватного шкільництва. Для оборони власних, професійних прав учителі народніх шкіл зорганізували в 1905 році станове товариство "Взаїмна Поміч Українського Учителства", якого журналом було "Учительське Слово". Учителі середніх та високих шкіл у 1908 році створили "Учительську Громаду", яка на спілку з аналогічним буковинським "Товариством імени Сковороди" в Чернівцях видавала журнал "Наша Школа".

Серед безупинних змагань за розбудову українського шкільництва та поширення політичних прав галицької вітки українського народу, вибиваються з рядів нашого вчителства одиниці, які перебирають у свої руки провідні позиції серед нашої громади того часу. Згадаємо тут учителів: Олександра Барвінського, історика і посла до австрійського парламенту; Григорія Цеглинського, організатора перемиської землі; Анатолія Вахнянина, організатора нашого музичного життя і, передусім, Юліяна Романчука, політичного провідника галицьких українців, голову Української Парламентарної Репрезентації до віденського парламенту і його віцепрезидента.

Немає сумніву, що справу пекучих потреб українського народу в австрійській державі, зокрема його потреб у ділянці шкільництва, не раз обговорювано в родині о. Петра Радзиковича, пароха у Вишеньці Малій, куди в час літніх вакацій заїздили шкільні товариші його снів: Омеляна, згодом пароха Вишеньки Великої та декана янівського деканату, і Володимира.

З цими питаннями стрічався Володимир Радзикович також в Академічній Гімназії, до якої ходив у 1896 - 1904 роках. У патріотичній атмосфері, що її творили такі визначні педагоги, як директор заведення Едвард Харкевич, людина високої культури, д-р Іван Копач, який — у час

лектури творів грецьких і римських класиків не раз відбігаючи від теми — розводив широкі дискусії над поточними справами та накінець вимагаючий германіст і знаменитий інтерпретатор німецької літератури Іван Боберський, учні вищих клас мусіли не раз ставати віч-на-віч перед сократівським питанням “пізнай себе самого” та пізнай потреби свого народу. Взагалі Академічна Гімназія у Львові втішалася в тих часах добром видатних педагогів і наукових дослідників, якими поруч д-ра Івана Копача та проф. Івана Боберського були україністи: Ілля Кокорудз, д-р Остап Макарушка, брати Ілярій Огоновський (клясичний філолог) і Петро Огоновський (математик), географи Лев Рудницький і його син Степан, історики Юліян Левицький і Василь Білецький, природознавець і фольклорист Іван Верхратський та інші.⁴⁾

Так отже молодий Володимир, вибравши філософічні студії на львівському університеті, не тільки мусів здавати собі справу з обставин, серед яких йому прийдеться працювати, але теж з обов'язків, що їх він як майбутній український учитель на себе перебирає.

Часи, в яких студіював молодий Радзикович на львівському університеті (1904 - 1908), були дуже бурхливі. Наша студентська молодь, не зражена невдачами сецесії з університету в 1901/2 роках, вирішили все таки домагатися рівних прав для української мови. Але польська університетська влада вперто відмовлялася від усяких уступок. І так, коли в 1905 році не виконано домагань наших студентів відносно введення української мови при імаґрикуляції, студенти скликали віче, на якому вирішили вжити “крайніх метод боротьби за свої права”. Справу української мови при імаґрикуляції піднесено ще раз у

⁴⁾ Про стимулюючий вплив Івана Верхратського ще в давніших, дрогобицьких часах пише В. Радзикович у вступній статті до книги “Іван Франко. Вибір з творів”, Нью - Йорк — Париж 1956, стор. 9. так: “Дуже сильне враження зробив на нього (І. Франка) “Кобзар” Шевченка, що його одержав від учителя Івана Верхратського”.. Франко.. “під впливом двох учителів-письменників Івана Верхратського й поляка Юліяна Турчинського.. вислав свої перші літературні спроби”.. до друку.

Про виховні впливи І. Верхратського пише також Степан Шах, Львів — місто моєї молодости, часть III, Мюнхен 1965, стор. 112-115.

1907 році. Коли ж і цим разом академічний сенат відкинув домагання студентів, ці скликали нелегальне віче, вивісили український прапор над університетом та забарикадували вхід до університету. Ректорат університету закликав поліцію, яка арештувала 116 студентів — учасників віча. Організаторів віча тільки після чотири денної голодівки випущено з в'язниці. Арешт та голодівка студентів знайшли свій відгомін серед інтелектуальних кіл західної Європи, а українська парламентарна репрезентація з послом Романчуком на чолі внесла до австрійського парламенту інтерпеляцію в університетській справі.⁵⁾

Виступи нашої академічної молоді в обороні прав української мови мусіли викликати незатерте враження в душі молодого адепта вчительського звання, який саме тоді цю мову студіював. Студіював він її у професора Олександра Колесси, знаного тоді мовознавця й історика української літератури, автора поважних праць із ділянки українсько-польських літературних узасмін (між іншим “Шевченко і Міцкевич” та “Українські народні пісні в поезіях Богдана Залеського”). Але тому, що О. Колесса як посол до австрійського парламенту (1907 - 1918) перебував тоді частіше у Відні, як у Львові, то Володимир Радзикович продовжував свої студії передусім у професора Кирила Студинського. Студинський був тоді визначною постаттю серед українського наукового світу. Сам він уважав Івана Франка своїм учителем і старався ідеї Франка впроваджувати в життя. Про ці справи Студинський так пише. “Його (Франка) учеником варто зістати. Він направляє молодь на дорогу правди, кличучи до неї: Працюй безнастанно, трудись — це для України”....” Я передумав не раз у житті помічення Франка, кинені наборзі протягом короткої розмови та примінювався до них, коли забирався до наукової праці. Таким способом був Іван Франко одним із перших моїх учителів, до котрого я йшов

⁵⁾ Василь Мудрий, *Боротьба за огнище української культури в західних землях України*. Львів 1923, стор. 54-58.

із повним довірям".⁶⁾ В український науковий світ увійшов Студинський як добрий знавець української філології, що разом із науковцем такої міри, як Степан Смаль-Стоцький, дуже причинився до розвитку нашої мови, збагачуючи її фахову термінологію.⁷⁾ В історію української літератури він увійшов як тонкий літературний критик.⁸⁾ Ширшому українському загалові Студинський був знаний як співробітник журналу "Зоря", що з рук Омеляна Партицького перейшов на власність Наукового Товариства імени Шевченка і при кінці дев'ятнадцятого століття відіграв велику роль в оживленні українського життя та в ідейнім об'єднанні розділеної політичними кордонами Східньої і Західньої України.⁹⁾ Студинський був знаний як добрий педагог, що дбайливо приготував на своїх семінарах майбутніх українців-учителів.¹⁰⁾ Одночасно з українською мовою студіював Радзикович історію та культуру стародавніх народів та слухав викладів Михайла Грушевського. Студії історії не тільки значно поширили та поглибили межі його літературознавчих дослідів, але й дали йому можливість зробити небуденні порівняння. Згадуючи про ці студії, Володимир Радзикович так сказав: "Студіював я і Гомера і Вергілія та з подивом глядів на змальовані ними постаті старовинних героїв, але коли порівняв їх із тими героями, що їх дала нам наша земля, я побачив, що стільки любови, скільки її виявили наші герої впродовж цілої нашої історії, не зуміла і не могла виявити ніяка інша нація на світі".¹¹⁾

⁶⁾ Цитуємо за: Д-р Василь Луців, *Педагогічна праця д-ра Івана Франка*. Торонто 1956, стор. 15.

⁷⁾ Ivan Mirtschuk, *Geschichte der ukrainischen Kultur*, Muenchen 1957, pag. 88.

⁸⁾ Idem, та ж сама, стор. 167.

⁹⁾ Володимир Дорошенко. *Огнище української науки* Наукове Т-во ім. Т. Шевченка. Нью-Йорк 1951, стор. 22.

¹⁰⁾ Степан Шах, *Львів — місце моєї молодости*. Часть III. Мюнхен 1956, стор 119.

¹¹⁾ Д-р Василь Стецюк, *Проф. Володимир Радзикович як педагог*. Нью-Йорк, 1956. Машинопис переданий проф. Радзиковичеві з нагоди 70-літнього ювілею. Копія машинопису — в Українськiм Музею в Клівленді.

II. Вчительська праця у львівських середніх школах (1908 - 1939.)

Вчительська праця Володимира Радзиковича зв'язана всеціло зі Львовом.¹²⁾ Хоч там він працював у кількох наших середніх школах, усе таки найбільшу роль у його житті відіграла Академічна Гімназія.¹²⁾ Там він починав свою вчительську кар'єру, там, у діловій атмосфері, яку творили його висококваліфіковані товариші-вчителі, завершувався його вчительський світогляд.

Початки Академічної Гімназії — повна її назва за австрійських часів “Цісарсько-Королівська Академічна Гімназія” — в'яжуться з австрійською “Академією”, заснованою в 1774 році. Академія складалася з шести-клясової гімназії та з дво-річного ліцею і була основою до університетських студій. Навчання в Академії відбувалося німецькою мовою. Після довгої парламентарної боротьби за мову викладання заведено в чотирьох нижчих клясах, на підставі цісарського патенту з 1867 року, українську мову; вищі ж кляси мали польську аж до 1874 року, коли то ступнево всі вищі кляси одержали українську мову. Перша матура українською мовою відбувалася в 1878 році.¹³⁾ З того часу Академічна Гімназія стала взірцевою середньою школою, яка рік-річно із своїх мурів випускала після матури нові кадри української свідомої молоді.

Серед інших українських гімназій на переломі дев'ятого і двадцятого століття Академічна Гімназія займала перше, почесне місце. “Вчителювати в Академічній Гімназії” — пише у своїх споминах Степан Шах — “уважалося серед галицького громадянства особливою почесною та суспільним відзначенням. Тому мрією було кожного молодого українського гімназійного вчителя в Галичині — дістатися колись до централі, до Академічної Гімназії у Львові.¹⁴⁾

¹²⁾ Відомості про вчительську працю Володимира Радзиковича в Академічній Гімназії сперті в першу чергу на споминах проф. Степана Шаха: Львів — місто моєї молодости. Часть III. Мюнхен 1956.

¹³⁾ Ст. Шах, цитована праця, стор. 33.

¹⁴⁾ Ст. Шах, цитована праця, стор. 217.

В часі, коли молодий Радзикеви́ч закінчив свої філософічні студії на львівському університеті, переживала Академічна Гімназія свій ренесанс. Сталося це головню завдяки доброму доборові вчительських сил, які від 1908 року підшукував і доручав знаменитий педагог і зразковий український громадянин, шкільний інспектор д-р Іван Копач. Гімназію очолював спершу директор Едвард Харкевич, а від 1909 року Ілля Кокорудз, що вів її аж до 1927 року. Кокорудз був добрим учителем — україністом, знавцем церковно словянської мови. Не зважаючи на несприятливі політичні умови, Кокорудз удержував оживлені зв'язки з українським організованим світом і брав активну участь у всіх його починах і проявах. Із своїх ошадностей він побудував і подарував “Рідній Школі” відповідний будинок під дівочу гімназію. Відносини між ним і вчительським збором були сперті на взаємнім респекті і довір'ю та давали у виховній праці гімназії якнайкращі успіхи.

В склад учительського збору Академічної Гімназії того часу входили видатні педагоги і науковці, які мали всі кваліфікації на те, щоб зайняти університетські катедри.¹⁵⁾ До них належали україністи: Михайло Тершаковець, вимагаючий педагог, дослідник українського відродження в Галичині, Михайло Возняк, автор 3-томової “Історії української літератури”, Ярослав Гординський, автор низки наукових праць п.з. “Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ”. З германістів визначився Юрій Рудницький (псевдонім: Юліян Опільський, автор повісти п.з. “Іду на Вас”, що її на внесок Володимира Радзикеви́ча введено як обов'язкову лектуру для учнів нижчих клас гімназії,¹⁶⁾ та Іван Боберський, знаменитий германіст, ентузіяст спортивного виховання та ідейний батько Українського Січового Стрільцтва. Природничих наук учили Олександр Тисовський, організатор українського пластового життя та Іван Раковський, науковець високої міри, голова редакційної колегії Української Загальної Ен-

¹⁵⁾ Інспектор Іван Копач називав Академічну Гімназію та Філію Академічної Гімназії: “два малі університети”. Цитую за працею проф. д-ра Василя Стецюка.

¹⁶⁾ Степан Шах, цитована праця, стор. 131.

циклопедії, друкованої в Станиславові в 1930 - 1934 роках, останній голова Наукового Товариства імени Шевченка в Галичині та один з організаторів цього ж Товариства в Німеччині на еміграції в 1947 році.

Висококваліфікований учительський збір ставив великі вимоги до гімназійних учнів. Це було причиною, що багато учнів не могли відповісти вимогам професорів та переносилися до інших заведень. Така селекція учнів підносила повагу й значення Академічної Гімназії. Національна свідомість учнів стояла дуже високо, вони живо реагували на всі прояви боротьби українського громадянства за свої права. Так наприклад боротьба студентів львівського університету за українську мову знайшла свою паралелю на терені Академічної Гімназії. Про ці події докладно пише у своїх споминах Степан Шах, тоді учень тієї гімназії. Отож перед різдвяними вакаціями в січні 1904 року учні найстарших клас повчали своїх молодших товаришів, щоб ті, що їдуть залізницею додому на свята, жадали по-українському говорячи білетів їзди і не дали себе відстрашити погрозами польських залізничних урядовців. "Ми" — пише Степан Шах — "підходили один за одним до віконця і вимагали виразно та голосно по-українському білетів. І хоч "паненки" та урядовці іритувалися, сердилися воркотіли, нас "караїмами" називали, то проте залишилися ми "впертими русинами" й переперли успішно нашу "бойову" акцію за права української мови на львівським залізничнім двірці".¹⁷⁾

Для цієї молоді довелося працювати молодому вчителю В. Радзиковичеві від 1908 року. Так почалася сіра, муравлина вчительська праця: конференції, дежури, поправа задач, готування нової лекції, перевірка знання учнів, виклади... Але в цю сіру працю молодий учитель умів завжди вплести ясні, соняшні моменти. Його ніжна вдача, його доброта та батьківське відношення до молоді надавали кожній лекції окремого чару. Загальнолюблений і цінений учнями, він досягав добротою дуже добрі вислідів в навчанні. Степан Шах так характеризує постать

¹⁷⁾ Степан Шах, цитована праця, стор. 233.

Володимира Радзиковича: "Другим українцем" — після проф. Михайла Тершаківця — "що тоді прїйшов був до Академічної Гімназії (в 1908 році), був ніжний, завжди усміхнений проф. Володимир Радзикович". А далі: "Проф. Радзикович іменно визначався поетичним ліризмом, так у приватнім житті, як і в школі. Його виклади були для одушевлених учнів і учениць у гімназії СС. Василянок¹⁸⁾ справжньою поезією, як і його сантиментальна, тугою за галицькою патріархальною минувшиною надихана повість "Шляхом туги", що стала улюбленою шкільною лектурою¹⁹⁾).

Володимир Радзикович
Львів , 1916 р.

Не зважаючи на те, що зайняття у двох гімназіях забирали Володимирові Радзиковичеві багато часу, він усе таки продовжує свою працю на полі літературознавчих дослідів. У її висліді вже в 1910 році появилася друком у "Звіті дирекції гімназії СС. Василянок" у Львові студія про оповідання "Олена" Маркіяна Шашкевича. В короткому часі після цього, в 1911 році в Записках Наукового Товариства імени Шевченка (тт. 101, 102, і 103) була надрукована його праця п.з. "Павлин Свенціцький — публіцистична, наукова і літературна діяльність".

Працю молодого вчителя і науковця перервала перша світова війна. До тієї війни приготовлялось українське свідоме громадянство Галичини як до нагоди, що повинна була зреалізувати нашу мрію: визволити більшість українських земель із-під важкого московського гніту. Головним етапом на шляху тих приготувань було творення ор-

¹⁸⁾ Одночасно з працею в Академічній Гімназії Володимир Радзикович мав кілька годин у приватній гімназії СС. Василянок.

¹⁹⁾ Степан Шах, цитована праця, стор. 120-121

ганізації Українських Січових Стрільців (1913), централізації всього політичного проводу в руках “Головної Української Ради” та покликання до життя “Української Бойової Управи”, яка стала начальною владою над Українським Січовим Стрілецтвом. ²⁰⁾ Душею цієї останньої був професор Академічної гімназії Іван Боберський. ²¹⁾

У приготуваннях до збройної участі українців у в'їні не останню ролю грали гімназисти, зокрема львівські гімназисти. На сходинах гайних гімназійних гуртків, що рік-річно скликували крайові з'їзди до Львова, ²²⁾ кристалізувалися характери майбутніх Українських Січових Стрільців. Саме ці учні на перший поклик Бойової Управи станули у військових лавах. “Були це молоді юнаки, багато з них ледве 16-літні, які в своїх середньошкільних тасмних гуртках гаряче полюбили ідеї Шевченка та Франка”. ²³⁾

Зайняття Львова московськими військами у вересні 1914 року придушило всю діяльність української спільноти. Воєнна московська адміністрація закрила всі українські товариства, клуби, інституції та школи. Арештовано та вивезено у Московщину Митрополита Андрія Шептицького і багатьох чільних українських громадян. На щастя, окупація не тривала довго. З відступом московської армії відновилось українське культурне і політичне життя. Відкрито школи — почалась наука, під звуки гарматних пострілів із фронтних боїв, що їх відгомін доходив до Львова. ²⁴⁾ Але ціле українське життя, в тому також і українське шкільництво, жило в очікуванні важливих, вирішальних подій. Атмосферу цього очікування давалося відчувати передусім у вищих клясах середніх шкіл. Шкільні лави були проріджені, частину учнів покликано в ряди австрійської армії, інші зголошувались у ряди Українських Січо-

20) Степан Ріпецький, *Українське Січове Стрілецтво*, Нью Йорк 1956, ст. 36, 54

21) Тамже, стор. 73.

22) Степан Ріпецький, *цитована праця*, стор. 15.

23) Степан Ріпецький, *цит. праця*, стор. 72.

24) Volodymyr Radzykevych, *Lviv — a Center of Ukrainian Culture between two World Wars. Lviv a symposium on its 700th Anniversary*. New York 1966, pag. 203-204.

вих Стрільців. Час до часу з'являлися в гімназії у військових мундирах учні, щоб складати т.зв. воєнну матуру. Час то кружляли в мурах заведення вістки про подвиги колишніх учнів Українських Січових Стрільців. А сумом покривались обличчя членів учительського збору і товаришів-учнів на відомість про героїську смерть бувших гімназистів. —

Нарешті прийшов довго очікуваний Листопад і на львівському ратуші замайорів український національний прапор.

Але після кривавих боїв українські війська змушені були залишити Льв.в. Залишив Львів також і Володимир Радзикович, щоб продовжувати вчительську працю в станиславській гімназії у Вільній Українській Державі.

Воєнні події з 1914/15 років, окупація Галичини московськими військами, листопадові події та нещасний для нас вислід визвольних змагань викарбували глибокі враження в душі молодого вчителя. Сліди тих вражень бачимо в повісті "В подувах буревію. Перед очима читача пересуваються картини життя нашого села у фронтових смугах і сваволі польських жандармів в австрійській службі. Об галицьке село відбивається гомін дзвонів св. Софії в Києві, воно радіє успіхами лицарів Червоної Калини та сумує їхніми невдачами, а на руїнах своїх надій береться до твердої праці для прийдешніх поколінь.

Є в повісті такі ситуації та події, що дозволяють нам не тільки відчутти переживання автора, але й відкрити сторінки з його власного життя. Один із героїв повісти, Луговський, повернувшись з війни до рідного села, так розповідає:

"Був у Станиславові. Старався також помірно до своїх сил увійти у вир подій. Працював при команді міста, доти, доки наша армія не відступила".

Якщо працю при команді міста заступимо працею в українській гімназії, дістанемо картину з життя В. Радзиковича в тих переломових хвилинах.

Після закінчення українсько-польської війни Володимир Радзикович повернувся до вчительської праці в Ака-

демічній Гімназії, в якій працював до 1933 року. В тому році його перенесено до Філії цієї гімназії, де він працював аж до вибуху другої світової війни. Хоч у самих початках після закінчення війни з поляками в організації Академічної Гімназії, її учительському зборі, а навіть в учнівській спільноті не зайшли більші зміни, то відразу змінилася загальна виховна атмосфера. Польський уряд, що в своїх плянах мав ступневу польонізацію українського населення, почав свою роботу передусім на терені українського шкільництва.²⁵⁾ В парі з передуманими і рафінованими асиміляційними методами шкільних програм, що їх накидала польська влада нашим школам, ішли переслідування вчителів та їх дисциплінарні переносини з місця на місце, часто в корієну Польщу. Це була дійсно “рафінована мартирологія українського народу на його землях під Польщею”.²⁶⁾

Найтяжче переносили польські затії директори та управителі українських середніх шкіл. Треба було незвичайно багато відваги, такту, а то й сприту, щоб з одного боку захищати стан українського посідання та боронити повірену собі школу перед ліквідацією, а здругого боку не наразитися на закид угодовства, а то й національної зради.²⁷⁾ Жертвами таких складних ситуацій впали два директори українських середніх шкіл Бабій та Матвіяс.²⁸⁾

Не менше важке було положення вчительського збору, що змушений був проти своїх переконань реалізувати накинені йому польською владою шкільні програми. Наслідком того наступила не лише “криза у вихованні пововісного українського покоління, але також прірва між “старими” і “молодими”. Тільки одиниці з-поміж учителів зуміли через той мур відчуження покласти поміст взаємного зрозуміння.

Як на тлі тієї суворой та невідрадной дійсности вигля-

25) Lev Jasinczuk, Education in Lviv. *Lviv...*, page 289.

26) Лев Ясінчук, Українське шкільництво у Львові. **Наш Львів**, Ювілейний збірник. 1252 - 1952. Нью-Йорк 1953, стор. 103.

27) Іван Кедрин, Чи справді Піємонт? **Наш Львів**. Стор. 123.

28) Степан Шах, цитована праця, стор. 64 і 66.

Про вбивство І. Бабія пише: Кость Паньківський, **Роки німецької окупації**. Нью-Йорк — Торонто 1965, стор. 140.

дала праця Володимира Радзикевича, ілюструє спогад його колишнього учня д-ра Романа О. Климкевича, що його тут наводимо:

“В державній гімназії під польською займанщиною не було місця для навчання історії нашого народу й географії нашої землі, і години, призначені на вивчення історії української літератури, звичайно виходили поза приписані їм межі; вони ставалися годинами справжнього українознавства і навіть годинами нашого ідеологічного виховання”. .. “Наше замилювання до рідного письменства пояснювалось у великій мірі й тим, що в нижчих гімназійних класах працювали вже над нами такі визначні українці, як Ярослав Біленький і Олександр Панейко. Це були головні причини, які спонукали нас, учнів найвищих гімназійних клас, поставитись до нашого нового професора української мови, яким став тоді Володимир Радзикевич, із дещо роздвоєними почуваннями: з одної сторони ми раділи і гордилися тим, що наш новий професор такий визначний представник української науки, з другої ми не були певні, чи навчання рідної літератури відбуватиметься в душі повної духової гармонії та взаємного розуміння, чого ми так хотіли, бо між нами і нашим новим професором була поважна різниця віку, а крім того ми, як націоналістичною ідеологією насичена молодь добачували в ньому представника т.зв. “старшого покоління”, яке — на нашу тодішню думку — сильно різнилося від нас своєю поміркованістю, здержливістю, тощо”.

В цьому ж спогаді читаємо далі:

“Наші сподівання сповнилися. Володимир Радзикевич зумів із незвичайною легкістю заприятити нас із собою та зайняти в крузі наших професорів і в крузі нашого тодішнього духового життя осередне місце. Вив'язатися з такого нелегкого завдання могла тільки така особистість, якою являється достойний ювілят: людина, яка все своє життя присвячує з любов'ю праці для української науки, людина, високої, справжньої європейської культури і людина, яка глибоко любить українську молодь і яка свідома

свого обов'язку, бути для цієї ж молоді не тільки вчителем, але передусім виховником і беззакидним прикладом”.

“Його години навчання були для нас годинами справжнього духового росту і процвітання. Під його проводом зуміли ми підійматися понад рівень приписового, так сказати б, шкільного навчання і наука української літератури, як теж і праця в науковому, драматичному та інших гуртках, були для нас пізнанням української духовости в її цілості та вростанням як майбутні відповідальні громадяни в нашу національну спільноту”.

“Праця була нелегка не тільки сама по собі, але передусім з огляду на загальні обставини. З одного боку польська влада, яка дуже сторожким оком приглядалася до всіх проявів гімназійного життя і була дуже схильна до того, щоб закрити ще одну українську гімназію, а з другого боку була запальчива, незрівноважена і в дечому навіть легкодушна молодь, яка в своїй, притаманній для цього віку, простолінійності могла ввести в дуже поважне положення не тільки професора найбільш небезпечного в той час предмету, а саме української мови, але теж і цілу гімназію. Однак усі ті незручні ситуації вдавалося залагодити завдяки особистості Володимира Радзикевича та замість дуже можливого в таких випадках наступу гарчочковної молоді на представника т.зв. “старшого покоління”, завжди приходило до взаємного порозуміння та та широго зрозуміння”.

“В молоді, яка в більшості визнавала націоналістичну ідеологію та не раз піддавала безоглядній, гострій і опрокідній критиці деяких колишніх і сучасних українських культурних діячів, яких напрямні не сходилися з світоглядом молодого покоління, старався Володимир Радзикевич збудити та належне признання для всіх працівників на народній ниві, сучасних і колишніх, якщо їхні труди були спонукані доброю волею служити нації та являлися вкладом в українську культуру скарбницю і навіть для тих працівників, яких напрямні виказалися з тогочасної точки бачення перестарілими, чи навіть помилковими. Такі дискусії на годинах української мови, які не раз

ставалися навіть своєрідними духовими зударями, кінчалися завжди гармонійними синтезами. Він не старався змінити наших молодечих, із деякого погляду ще не оформлених остаточно особистостей і переставити їх на свій лад, але він учив нас розуміти й оцінювати належно зміст і духа кожної епохи та кожного середовища української культурної історії”.²⁹⁾

Друга світова війна і прихід большевиків до Львова восени 1939 року потягнули великі зміни в житті Володимира Радзиковича. На пропозицію нової влади він переносить свою педагогічну працю із середнього на високе шкільництво, викладаючи як доцент при кафедрі української літератури на університеті Івана Франка у Львові. Одночасно з тим він працює як завідувач кабінету мов в “Інституті Вдосконалення Вчителів”.

Незалежно від педагогічної праці він даліше віддається науковим дослідям на ділянці української літератури. Ці досліді велись тоді в рамках “Інститут української літератури” львівського філіялу Академії Наук УРСР., що перебрала на себе майно та всі агенди Наукового Товариства імени Т. Шевченка. Разом із Володимиром Радзиковичом працювали в Інституті такі визначні науковці, як Василь Щурат, Михайло Тершаковець, Яким Ярема та інші. Головним завданням Інституту було підготувати до друку вибір творів Івана Франка.³⁰⁾ Нестерпні умови життя, атмосфера безперервних підозр і доносів аж ніяк не сприяли творчій праці вченого. Тому то з тих часів, як згадує проф. Стецюк у своїх споминах, не появляється ніяка літературна ні глибоко-наукова праця, хоч проф. Володимир Радзикович виголошує на поширених засіданнях свої досліді над творами багатьох українських письменників (Леся Українка, Іван Франко).

²⁹⁾ Свій спомин прислав д-р Роман О. Климкевич із нагоди 70-ліття ювілею В. Радзиковича. Копія спомину зберігається в Українському музею в Клівленді.

³⁰⁾ Вол. Дорошенко. Огнище української науки..., ст. 47-59.

III. Директор і організатор українського середнього шкільництва

Після приходу німців до Львова вліті 1941 року провідні кола нашого громадянства стали перед завданням переставити наше організоване життя на такі рейки, які відповідали б існуючим тоді обставинам. У рядах організаторів українського середнього шкільництва став Володимир Радзикович, якого на внесення представників управи міста Львова та Українського Центрального Комітету німецька шкільна влада назначила директором жіночої гімназії. Та в короткому часі німецька шкільна влада відкликала свою згоду на існування жіночої гімназії — Володимир Радзикович утворив хлоп'ячу гімназію, т.зв. Другу Українську Гімназію.³¹⁾ Праця біля урухомлення тієї гімназії серед невідрадних воєнних обставин не була легка. Два приміщення гімназії при вул. Стрілецькій і Пекарській, віддалені від себе п'ятнадцять хвилин ходу, утруднювали виміну вчителів та ускладнювали виготовлення поділу чи розпису годин. Невідповідне приміщення при вул. Пекарській утруднювало організацію вчительських дежурів, Але найдоскульніше в цілому виховно-навчальному процесі відбився брак шкільних підручників та провізорія в шкільних програмах. Усе таки Володимир Радзикович зумів побороти всі перешкоди і поставити гімназію на належній висоті. Серед учительського збору, що начислював тоді 53 особи, знайшлися такі чільні педагоги й науковці, як Мирон Кордуба, Михайло Тершаковець, Олександр Панейко, Василь Стецюк і о. Гавриїл Костельник. Добір учительського збору та високий стандарт у навчанні виробили Другій Гімназії опінію зразкового шкільного заведення. У зв'язку з тим число учнів гімназії постійно росло: за несповна три роки свого існування гімназія випустила 679 абсолювентів.³²⁾

³¹⁾ В заміну за закриття жіночої гімназії німецька влада дозволила прийняти до кожної хлоп'ячої гімназії по п'ять дівчат на класу. В гімназії В. Радзиковича було значно більше дівчат, ніж на це дозволяла німецька влада. — Кость Паньківський, *Роки німецької окупації*. Нью Йорк — Торонто 1965, стор. 120.

³²⁾ Василь Стецюк, *цит. праця*.

Під загрозою нової большевицької навали тисячі свідомих українців залишили свої рідні землі, шукаючи за такими країнами нових поселень, де можна було б свobodно, без страху, висказувати свої думки. Між емігрантами був теж Володимир Радзикович, який кілька тижнів по розвалі гітлерівського режиму на доручення нашого еміграційного проводу літом 1944 року організує українську гімназію в столиці Баварії, Мюнхені. В серпні того ж року мюнхенську гімназію перенесено до великого табору

З'їзд директорів українських гімназій американської зони в Карлсфельді, 5-6 лютого 1946 р.

Сидять: Третій зліва Володимир Радзикович

українських переселенців, Карлсфельду. Завдяки енергійній праці В. Радзиковича гімназія розрослася до великих розмірів, начилюючи 12 відділів. Але на домагання большевицької репатріаційної комісії табір у Карсфельді 15 травня 1946 року розв'язано, а його мешканців поділено між три менші табори: в Мюнхені, Міттенвальді та Берхтесгадені. До останнього табору, що ввійшов в історію української еміграції під назвою табору "Орлик", приділено також В. Радзиковича, що знову від початку мусів організувати гімназію. Організувати в таборових умовах гімна-

зію та вести в ній навчання, це не було легке завдання. Працю треба було почати від самих основ: від підшукування відповідних шкільних заль, призбирання клясового устаткування: столів, лавок, таблиць тощо та від комплектування вчительського збору і випрацьовування шкільних програм. Усе ж таки, хоч які тяжкі були умови, гімназія здобула собі признання з боку німецьких офіційних чинників. У 1947 році Баварське Міністерство Освіти призначало їй право прилюдности, а її програми стають зразком для баварських гуманістичних гімназій.³³⁾ Також для українських таборових середніх шкіл берхтесгаденська гімназія сталась взором до наслідування, а її директора В. Радзиковича уважали загально за авторитет у шкільних справах — він же сам служив охоче всім своїми порадами. Для ілюстрації такий факт: Невелика таборова гімназія в Травнштайні, малому містечку на підгір'ї Альп, улаштувала 12 і 13 березня 1946 року іспит зрілості для своїх абітурієнтів. Її директор не бачив кращої можливості, як запросити В. Радзиковича на передсідника цього іспиту. В. Радзикович запрошення прийняв і при великих труднощах, зв'язаних із тодішніми комунікаційними можливостями, прибув на іспит, щоб своєю приязністю та підписом на матуральному свідоцтві ствердити відповідний його рівень. Згаданий іспит відбувся на основі правильного, приготованого й опрацьованого управою карльсфельдської гімназії.³⁴⁾

Українська гімназія в таборі “Орлик” у Берхтесгадені проіснувала до липня 1950 року, і завдяки вмільї управи директора В. Радзиковича, при дбайливій опіці управи табору з інж. О.Гладишовським у проводі, ввійшла в історію українського еміграційного шкільництва як одна з найкращих шкіл.

³³⁾ Цитуємо за працею Василя Стецюка, який відкликається до Амтсбляту Баварського Міністерства Освіти ч. 518, 9с, з 9 травня 1948 року.

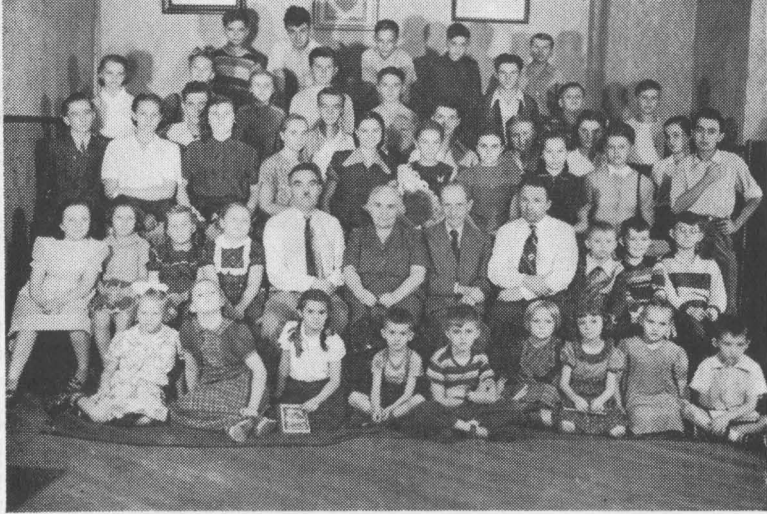
³⁴⁾ Директором таборової гімназії в Травнштайні був автор цієї статті, він був також членом учительського збору Другої Української Гімназії під управою директора В. Радзиковича за німецької окупації.

³⁵⁾ Життя і Школа ч. 7-9, Стемфорд 1962, стор. 64.

Перші учні Школи Українознавства у Філадельфії з дир. Володимиром Радзиковичем. 1950 рік.

У 1949 році В. Радзикович переїхав до З'єднаних Держав Америки та поселився у Філядельфії. Там при допомозі тодішнього голови Учительської Громади, д-ра Юрія Мачука, він урухомив Курси Українознавства Української Громади і вів їх як управитель аж до свого переїзду до Клівленду. ³⁵⁾

Школа Українознавства у Філядельфії. Червень 1951 р.

У Клівленді включився В. Радзикович у працю існуючих там Курсів Українознавства, спершу як учитель української мови (1951 - 1952 рр.), а потім як управитель Курсів (1952 - 1953 рр). Постійний ріст Курсів вимагав покликати до життя окреме товариство "Рідну Школу", що взяла на себе обов'язок опікуватись ними та їх матеріально забезпечити. В провіді Комітету, що заходився біля організації Т-ва "Рідна Школа", став В. Радзикович. Підписаний ним як головою заклик Комітету звучав: "...Присвятім увагу нашим дітям! Даймо їм українське національне виховання. А таке виховання можемо запевнити їм тільки всі разом, об'єднані в Товаристві "Рідна Школа".

Д-р Юрій Мачук, Спомини про активність В. Радзиковича в Українській Учительській Громаді у Філядельфії. Копія споминів збергається в Українському Музеї в Клівленді.

Закінчення шкільного року на Курсах Українознавства в Клівленді. Червень 1953 р.

Заклик В. Радзиковича зреалізовано. Покликане до життя Товариство “Рідна Школа” перебрало на себе обов’язки спонсора Школи Українознавства і виконує їх успішно до сьогоднішнього дня.

В. Радзикович працював у Школі Українознавства в Клівленді до 1959 року, коли то з приводу віку та слабого здоров’я мусів відійти від улюбленої праці, що її виконував безперервно впродовж п’ятдесятьох літ свого трудолюбного життя.

Але ще й після цього він працював як директор філії “Університету Українознавства” при Осередку Наукового Товариства імени Шевченка в 1958 - 1960 рр., на якому він також викладав історію української літератури. На виклади ходили студенти університетів та абітурієнти середніх шкіл. Адміністративну працю “Університету Українознавства” вело Українсько-Американське Студентське Товариство ім. Адама Коцка в Клівленді. ³⁶⁾

IV. Голова Т-ва “Учительська Громада”

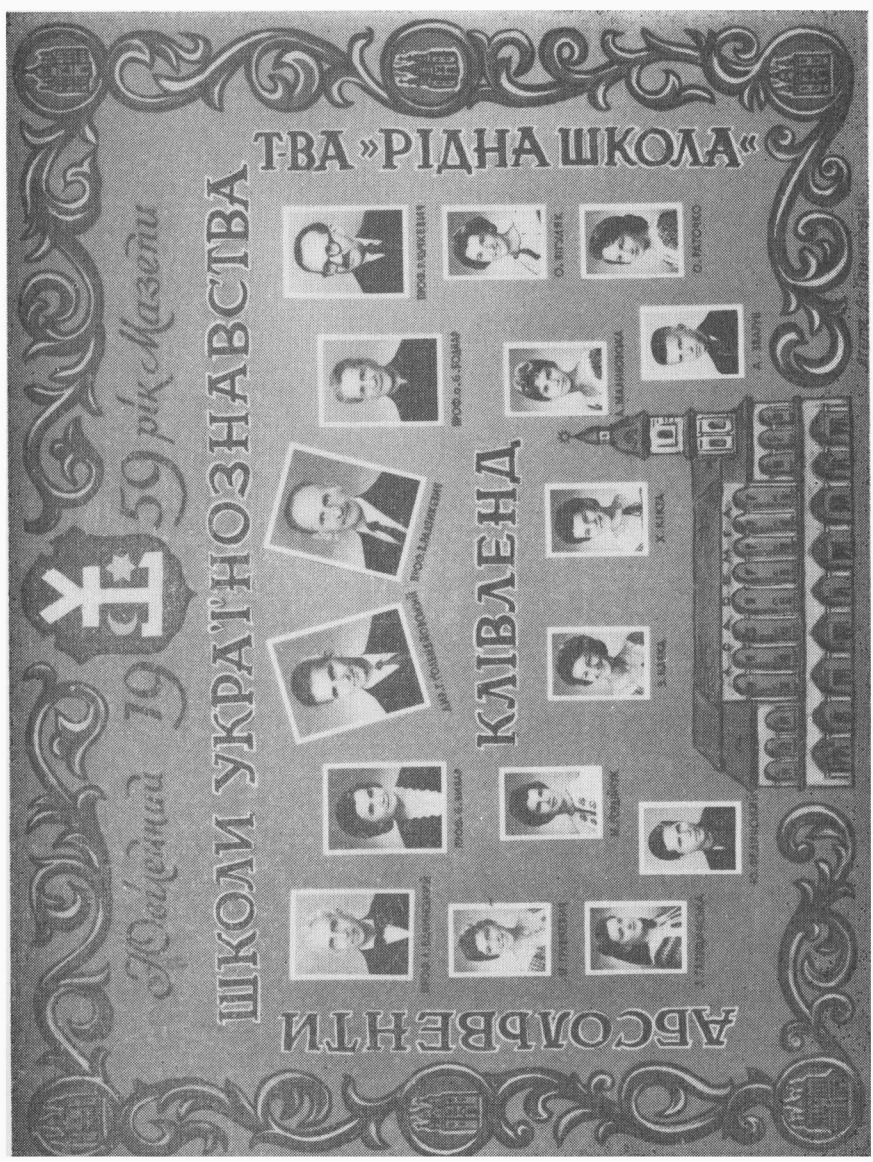
Окрему сторінку в діяльності Володимира Радзиковича займає його праця, зв’язана з головством професійної організації вчителів середніх шкіл, Товариства “Учительська Громада”. “Учительська Громада” постала у Львові в 1908 році і першим його головою був Михайло Грушевський. Товариство постійно росло та розвивалось. Перед другою світовою війною воно мало 420 членів, згуртованих у 14-ти філіях. ³⁷⁾ Органом Товариства був журнал “Наша Школа”, якого назву від 1925 року змінено на “Українська Школа”.

Головним завданням Товариства було організувати вчителів та обстоювати їх професійні інтереси, а це за польської влади не було ні простою ні легкою справою. У своїх намаганнях польонізації української школи в Галичині польська шкільна адміністрація задля благих причин, а

³⁶⁾ “Свобода”, Джерзі Сіті, субота 24 вересня 1960 року.

Звіт Управи НТШ за час від 26 січня 1957 до 31 грудня 1958 року, ч. II. Нью-Йорк 31 грудня 1958 року, стор. 14.

³⁷⁾ Енциклопедія Українознавства, т. I, частина 3. Мюнхен — Нью-Йорк 1949, ст. 947.

59 рік Мазепи

Вісімнадцять 19

ШКОЛИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

ТВА «РІДНА ШКОЛА»

ПРОФ. С. ФОМЕНКО

ПРОФ. В. КУЗНЕЦОВ

ПРОФ. М. ЩЕРБАК

ПРОФ. І. КУЗНЕЦОВ

ПРОФ. М. КУЗНЕЦОВ

О. ВІТАЛЕК

В. МАЛЫНКОВА

В. КУЗНЕЦОВ

В. КУЗНЕЦОВ

В. КУЗНЕЦОВ

В. КУЗНЕЦОВ

В. КУЗНЕЦОВ

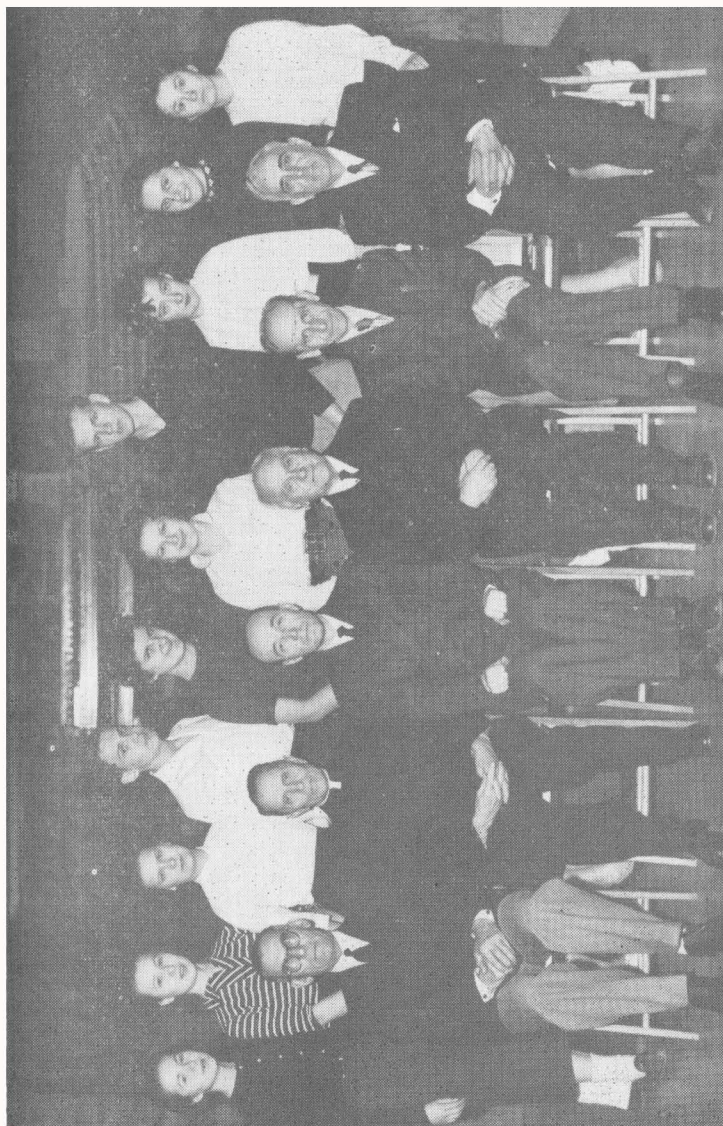

В. КУЗНЕЦОВ

КИЇВЛЕНА

АБСОЛВЕНТИ

Абсольвенти Школи Українознавства. Київлен д. 1959 р.

**Абсолютенти й Учителський Збір 8-ої класи Школи Українознавства. 1957 р. Сидять зліва:
В. Смалъ-Стоцький, о. А. Тимків, М. Ждан, В. Павлусевич, В. Радзикович і Л. Бачинський.**

Управа Т-ва "Рідна Школа" і Учительський Збір Школи Українознавства. Клівленд, 1957 р.
Сидять від ліва: Е. Бинар, о. А. Тимків, А. Єзерська, Ю. Яремків, М. Ставнича, В. Радзиче-
вич, М. Олексин. Другий ряд: А. Запаранюк, В. Смаль-Стоцький, І. Фур, О. Дуб, В. Камінсь-
кий, Я. Попель. Третій ряд: Гр. Голембювський, В. Павлусявич, М. Ждан, Ж. Олексин, Л.
Бачинський.

часто й без них, переносила українських учителів на захід у корінно польські землі, а на їх місце насаджувала поляків. У таких випадках доводилося Виділові Товариства, отже в першу чергу його голові, інтервенювати в Шкільній Кураторії. Але діяльність Товариства далеко виходила поза рамці оборони прав одиниць. Силою тодішніх обставин воно стало головним оборонцем цілої української середньої школи та відверто й мужньо протиставилось усім польонізаційним заходам шкільної адміністрації.

Серед цих обставин Володимир Радзикович очолював Товариство “Учительська Громада” як його голова від 1929 до 1939 року. ³⁸⁾ “Невидатну, скромну постать проф. Радзиковича обирали довгі роки постійно головою цієї крайової організації не тільки тому, що мав славу опінію найкращого вчителя української літератури, який захоплював молодь і своїм авторитетом, виховував та спрямовував її до вершин добра і краси. — обирали його за відому культурність і такт, але й — може дивно — за відвагу. Бо ця дрібна постать не раз уміла виявити рішучість і відвагу, коли йшло про поставу супроти тогочасної влади — не у власних, але громадських, національних та й наших станових справах”. ³⁹⁾

Ілюстрацією до тієї характеристики послужить така подія: Коли в 1933 році на педагогічній конференції вчителів української мови та літератури в середніх школах, скликаній львівською Кураторією, впав проєкт, щоб навчання нашої літератури обмежити тільки до трьох найбільших її представників, Тараса Шевченка, Івана Франка та Лесі Українки, Володимир Радзикович прилюдно як голова “Учительської Громади” запротестував проти цього. “Реформ” навчання літератури в наших школах не переведено, але В. Радзиковича за його виступ перенесено з Головного Заведення Гімназії на її Філію.

Інтервенції у шкільної влади були на денному порядку голови Товариства. Володимир Радзикович інтервенював

³⁸⁾ Ст. Шах, *цит. праця*, стор. 121.

³⁹⁾ З листа проф. д-ра Іллі Вітановича, довголітнього члена Управи “Учительської Громади”, до автора цієї статті. Лист писаний у Шикаго 19. 11. 1965, копія листа зберігається у Українському Музеї в Клівленді.

у всіх тих заходах влади, що явно чи скрито були спрямовані на ліквідацію українського шкільництва, отже: у справах заборони Пласту, невідповідних підручників, викривлювання навчально-виховних програм, розв'язування кляс, насаджування чужинців — учителів у наших школах та ін. ⁴⁰⁾

Поза інтервенціями у шкільної влади, які були найважчим та найприкрішим обов'язком В. Радзиковича як голови Товариства, багато зусиль він вкладав для узгодження становища членів Виділу “Учительської Громади” під час нарад над виїмково прикрими подіями, як наприклад убивство дир. І. Бабія, розв'язання кляс за виступ учнів проти заряджень Шкільної Кураторії тощо. Багато такту, зимної крові та залізних нервів вимагали дискусії над новими шкільними програмами, що послідовно, крок за кроком намагалися в'язати нашим українським педагогам руки у їх виховній праці.

Згадуючи про ці події, заслужений український педагог Гнат Мартинець так пише: “Бувало, на зібраннях Учительської Громади заторкувано такі справи, за які можна було з місця втратити посаду, або в найкращому випадку пережити дисциплінарне слідство”. Деякі члени зовсім не рахувалися з тодішніми обставинами та й не брали під увагу того, що: “стіни мали вуха”, а польська розвідка була іноді дуже скоро і докладно про дану справу поінформована. ⁴¹⁾

Але, попри осоронні дії Управи Товариства, В. Радзикович систематично організував її наступ: це була праця над програмами навчання й виховання нашої молоді середніх шкіл, які неофіційно, але тим не менше послідовно поза відомом польської влади вводилось у шкільну практику. Зокрема середні школи Товариства “Рідна Школа”, де шкільним інспектором був Маркіян Терлецький, часто користувались їхніми вказівками.

Поза виконанням обов'язків голови Товариства, В.

⁴⁰⁾ З цього ж самого листа.

⁴¹⁾ Г. Мартинець, **Привіт** із нагоди 70-ліття В. Радзиковича. Копія привіту зберігається в Українським Музеї в Клівленді.

Радзикович дописував до його журналу “Українська Школа”, збагачуючи таким чином нашу виховну літературу своїм знанням і досвідом.

Характеризуючи діяльність Володимира Радзиковича на терені “Учительської Громади”, Степан Шах називає його “ідейним провідником українського вчителства середніх шкіл у тяжких — за польського державного режиму — часах”... 42)

V. Праця на полі позашкільної освіти і культури

Виховно - навчальна діяльність Володимира Радзиковича не замикалася в стінах шкільних клас та директорських канцелярій. Вона виходила на широкі простори всенародньої освідомлюючої праці. Вже перед першою світовою війною він включився у діяльність товариства “Просвіта”, де працював аж до вибуху другої світової війни. Високо оцінюючи його педагогічну та літературну діяльність, Головний Виділ “Просвіти” запросив його на члена “Видавничої Комісії”, що оцінювала й пропонувала до друку надіслані рукописи. Разом із ним до цієї Комісії належали такі чільні представники української науки, як Володимир Дорошенко, директор бібліотеки НТШ, та професори: Іван Раковський, Михайло Возняк, Юрій Рудницький, Омелян Терлецький і Степан Шах. 43) Голос В. Радзиковича у видавничих справах був завжди міродайний, бо — як стверджує Степан Шах, тодішній секретар Головного Віділу Т-ва “Просвіта”, — до нього прислухався цілий край, як до голосу авторитетної особи в ділянці навчання літератури й української мови. 44)

Широкому просвітянському загалові 1930-тих років В. Радзикович був знаний передусім як співробітник відділу “Що читати” в періодичу “Письмо з Просвіти”. В своїх порадах він звертав увагу головно на конструктивну темати-

42) Ст. Шах, цитована праця, стор. 121.

43) Тоді між іншим, на внесок В. Радзиковича, Т-во “Просвіта” видало друком 3-томову “Історію української літератури” Михайла Возняка. Ст. Шах, цит. праця, стор. 122.

44) Ст. Шах, цит. праця, стор. 117, 122.

Володимир Радзикович літературний радник Українського Відділу Природної Бібліотеки при вул. Джеферсон у Клівленді. Зліва: пані А. Мартін — завідувачка, пані Грін і проф. В. Радзикович. 1960 р.

ку наших книжок та на їх виховну вартість і заохочував до читання історичних повістей та оповідань.

Химерна доля так хотіла, що В. Радзикевичові довелося ще раз забирати авторитетний голос у справах оцінки українських книжок, тим разом на чужині, у З'єднаних Державах Америки (ЗДА). В Клівленді він одержав зайняття в українському відділі Міської Публічної Бібліотеки і працював там у вечірних годинах від 1953 до 1965 року в характері дорадника в справі комплетування українських книжок. Одночасно з тим він давав відвідувачам, передусім молоді, поради: що читати. На цю тему подає він такі свої думки у статті "Прекрасна нагода": "Довгі тримісячні літні вакації в американських школах дають прекрасну нагоду батькам, опікунам і виховникам української молоді провести одне, хоч і не легке, але дуже важливе завдання в їх виховній праці. Під час вакацій попри забави і розваги залишиться у молоді багато вільних хвилин. І ці саме зайві хвилини дають прекрасну нагоду батькам, матерям і опікунам української молоді підсунути вгору рукави та радо їй охоче забратись до тієї роботи, яку я в сміливих моїх мріях маю на увазі. Тією роботою є витворити в нашої молоді звичку взяти в руки українську книжку й нагріти українську молодь теплом любови до тієї книжки". Далі слідує опис методики праці з дітьми різного віку та добір відповідної літератури.⁴⁵⁾

Велику роль в позашкільній освітній праці В. Радзикевича відгравало живе слово. Солідно опрацьована тема, логічна будова думок, ясний стиль, кришталевочиста мова, мережана багатством епітетів, запевнювали йому завжди великі круги слухачів. Звичайно, сьогодні є неможливою річчю подати перелік усіх тих виступів, у яких В. Радзикевич своїми, доповідями, рефератами, відчитами і промовами чарував своїх слухачів. Тож згадуємо тільки найважливіші з них. У 1920 - 1930 роках він був активний на терені товариства українських ремісників, промисловців і торгівців "Зоря" у Львові, де виголосив цілу

⁴⁵⁾ В. Радзикевич, Прекрасна нагода. Вісті Товариства Рідна Школа, ч. 3 (12). Клівленд 1962.

низку рефератів, здебільшого на літературні теми. Також товариство українських залізничників у Львові і Т-во "Просвіта" запрошували його з рефератами на сходинах своїх членів. За часів першої окупації Львова більшовиками виголошував В. Радзикович реферати для академічної молоді, а також для науковців. Його тодішні реферати були зв'язані з літературною творчістю Івана Франка, Лесі Українки і Михайла Старицького. Працюючи для академічної молоді продовжує він успішно на еміграції у Клівленді. В серії Академічних Вечорів студентського Товариства "Зарєво" виголосив він такі важливіші доповіді: "Історична доля Карпатської України" (29. 4. 1952.), "Перша повість Івана Франка" (27. 9. 1952.), "Відгомін душевних конфліктів Івана Франка в його творах" та "Остап Грицай" (травень 1954. ⁴⁶)

На запрошення Українсько - Американського Студентського Товариства імені Адама Коцка виголосив він доповідь "Неоромантизм в українській літературі" (29. 5. 1959.).

Велику виховну діяльність розвинув В. Радзикович на терені Спілки Української Молоді Америки. На запрошення провodu СУМА він був викладачем на курсі виховників та виголошував усякі реферати, зв'язані здебільшого з річницями важливіших історичних подій. До того роду рефератів належать його доповіді про ролі християнства в історії України (25. 9. 1955.) та доповідь про добу Хмельницького, виголошена під час святкувань, зв'язаних із Хмельницьким (29. 9. 1957.).

Ушановуючи його заслуги для організації, в якій він від 1957 року є головою Виховної Ради, Головна Управа СУМА надала йому звання почесного члена Спілки Української Молоді Америки. ⁴⁷)

До справжніх висот доходить живе слово В. Радзиковича в його промовах, виголошуваних у загально українсь-

⁴⁶) Головні його думки про Осипа Грицай як літературного критика подає Л. Винар у праці: **Остап Грицай**, Клівленд 1960, стор. 77-78.

⁴⁷) "Свобода", 11 березня 1961 р., сторінка СУМА "Шлях Молоді". В цьому ж числі "Свободи" є стаття В. Радзиковича "Під прапором Великої Ідеї".

ких імпрезах, присвячених нашим духовим провідникам. Із такими промовами він виступав уже в Галичині перед першою світовою війною. Його промова на святі в честь Маркіяна Шалкевича була друквана у львівському щоденнику "Діло". Незатерті враження залишила у всіх слухачах його святочна промова в честь Тараса Шевченка, виголошена весною 1943 року у великій залі львівської опери. Академію, на якій атракційною точкою крім промови В. Радзиковича була кантата Станислава Людкевича "Кавказ", на бажання публіки повторювано двічі. На еміграції в Америці він даліше продовжує свою працю в тому напрямі. Його виступ на шевченківських академіях у Філадельфії (1951 р.), у Клівленді (1952, 1955, 1960 і 1961 рр.), в Дітройті (1954) та в Лорейні (1954) залишаться назавжди у вдячній пам'яті слухачів. Крім промов на шевченківських святкуваннях виголошує він у Клівленді такі промови: на святі "Просвіти" (1951 р.), в річницю проголошення Української Державности (1953), на святі сумівської молоді (1954 р.) та з нагоди ювілею Івана Франка (1956 р.)

Чар його слова розноситься теж час до часу на хвилях наших українських радіопередач, де, звичайно з нагоди Різдва та Великодня, чудовою мовою змальовує слухачам містику тих свят та закріплює їх душі надіями на кращу майбутність.

Важливий розділ у навчально-виховній праці В. Радзиковича виповнює його письменницька творчість. Не будемо тут писати про це, яку роль відіграла його "Історія української літератури" у вихованні нашої молоді. Зацитуємо тут тільки слова Григора Голембйовського про те, як то "поетичний, образний спосіб викладу перетворює "Історію української літератури" в райдужну кладку, по якій ідея Вічності, Краси, Добра, ідея українського слова, що стоїть на сторожі Нації, маршують у душу молоді, щоб там горіти наново".⁴⁸⁾ Поза тим факт, що історію літератури перевидано шість разів, та що вона стала предметом гострих нападів із боку радянського, київського

⁴⁸⁾ Григорій Голембйовський. Два ювілеї, Проліски, Альманах "Рідної Школи" в Клівленді. Клівленд, 1957, стор. 55.

журнала "Вітгизна",⁴⁹⁾, найкраще оцінює її вартість.

Ми хотіли б тільки коротко зупинитися над діяльністю Болодимира Радзиковича на полі виховної дитячої літератури. Писати для дітей почав він уже після першої світової війни. Його речі, перлини дитячої літератури, були друковані у львівських журналах "Світ Дитини" та "Молода Україна". З тих часів походять його знамі "Пригоди Юрчика Кучерявого", що до сьогодні були п'ять разів перевидавані. Працю на полі дитячої літератури виконував він і в Німеччині, на еміграції, продовжує він її і в ЗДА, даючи в руки української дитини цікаву та зразкову під оглядом змісту й мови лектуру. В ЗДА його дитячі твори друкуються в журналах "Веселка" "Мій Приятель" та "Крилаті". Деякі його речі, як наприклад "Пригоди Гава" і "Прилетіла зима біла" вийшли окремими виданнями.

Для потреб дітей шкіл українознавства пише В. Радзикович сценічні картини та інсценізації, що виведені на сцені дають справжню насолоду не тільки дітворі, але й старшим глядачам.

А ось неповний перелік його картин, виставлених українською дітворою на сценах Клівленду: "Легенда Крут", виставлена сумівською молоддю для відзначення 40-ліття українських Тернопілів — Крут, "Різдвяна казка", виставлена учнями Школи Українознавства в січні 1957 року, і, на бажання одушевлених глядачів, повторена під час різдвяного сезону в 1957 році, інсценізація "Про що шумлять дніпрові хвилі", поставлена учнями Школи Українознавства 19 квітня 1959 року, "Різдвяний сон", приготований учнями тієї ж школи 10 січня 1960 року, "Тарас у чарах ночі", сценка з дитячих літ Тараса Шевченка, приготовлена молоддю Школи Українознавства на закінчення святкувань 100-річчя річниці смерті поета 22 жовтня 1961 року, "У ясну хвилину", настроєва сценка, що символізувала момент злуки українських земель у одну Вільну Державу, поставлена 1-го лютого 1959 року, "Зустріч із святим о. Миколаєм", сценічний образець, вистав-

⁴⁹⁾ Іван Ставничий. Наукова діяльність В. Радзиковича, "Свобода" ч. 16, 25 січня 1962.

лений сумівською молоддю 23 грудня 1958 року.

Велика кількість дитячих творів Володимира Радзиковича лежить іще в рукописах та жде українського видавця. ⁵⁰⁾

VI. Виховні ідеї Володимира Радзиковича

На першій сторінці підручника “Промені”, призначеного для шостої класи Шкіл Українознавства у ЗДА, опрацьованого Володимиром Радзиковичем і Костем Кисілевським, поміщена мала, схематична карта України роботи нашого мистця Якова Гніздовського. Умовними знаками — символами мистець змальовує багатства України: розлогі лани хвилюючої золотої пшениці, поля, вкриті соняшником, що завжди повертає свої голови — квіти до сонця, густі сади, припорошені вишневим квітом, темні, непроходимі поліські бори та передпілля Карпат і Кавказу з багатими родовищами “чорного золота” — нафтової ропи, покриті високими вежами — шибамі. Поруч карти — напис: Багатства України. Далі, внизу вірш Т. Шевченка:

“Свою Україну любіть,
Любіть її ... во время люте,
В останню, тяжкую минуту
за Неї Гоєпода моліть.”

Нам здається, що ніщо не може краще, плястичніше і разом ядерніше представити ці елементи, що лягли в основу виховних ідей В. Радзиковича, як саме зіставлення образу України з закликком Шевченка до її любові та молитви до Бога за її щастя !

Малий хлопчина Тарасик, із збірної деклямації для малих дітей, на запит, чому так довго не приходив до гурту товаришів, які ждали його, так відповідає:

⁵⁰⁾ Бувші учні української гімназії в Карльсфельді на своєму з'їзді вирішили видати друком збірку сценічних образців “У чарах ночі”. До цієї збірки мали б увійти такі образці: Лісова царівна, Білосніжка, Дорогий гість. У чарах ночі, У славу лицарям, Святий Вечір у лісі, До яєних вершин, Радієна хвилина.

“Богу я молився...
Щоб післав Бог щастя
Всій нашій родині,
Нашому народові, нашій Україні”.

Візія України з її красою та багатством, безмежна до Неї любов, непохитна віра в Бога й молитва до Нього за кращу долю нашого народу визначають усю виховну працю Володимира Радзикевича. Вони в'ються червоною стрічкою крізь його виклади літератури для середньо-шкільних учнів у рідному Львові, вони характеризують його директорську працю у Карльсфельді і Берхтесгадені, наснажують усі його організаційні почини в ділянці шкіл українознавства у Філядельфії та Клівленді, вони пронизують усю його дитячу літературу та всі газетні статті — заклики до батьків у справі виховання молоді.

Але любов до України не повинна і не може залишитись у світі емоцій. Вона мусить виявитись на зовні у праці для добра народу для добра Батьківщини. До цієї праці належить приготувати дітей уже змалку. Малий, восьмирічний Юрчик Кучерявий та його товариші на закінчення дивних пригод дістають від Вуйка Влодка таке побажання:

“ І бажаю вам, щоб потім
Всі ви стали при роботі,
Де кується щастя й воля,
Відки прийде краща доля
Народові і країні:
Нашій любій Україні.”

Праця принесе повні успіхи тільки тоді, коли буде виконувана в атмосфері любови ближнього та взаємного порозуміння. У цитованій уже збірній деклямації для дітей так каже малий Осип словами Шевченка:

“ Роботящим рукам,
Роботящим умам —
Перелоги орать,
Думають, сіять, не ждять.
І посіяне жать
Роботящим рукам.

Усі:

“ А всім нам вкупі на землі
Сдиномисліє подай
І братолюбіє пошли. ”

Ідея праці для народу відзеркалена не тільки в дитячій літературі Володимира Радзикевича. Вона займає чільне місце також у його обох повістях “Шляхом туги” та “У подувах буревію”. У згаданих повістях змальовує автор життя українського села, що його на шлях поступу спрямовує вросле в рідний ґрунт учительство та духовенство: Їхня праця в читальні, в церкві, будова шпиталів, писання книжок для народу, боротьба з темнотою, піянством, забобонами — займає поважне місце в обох повістях”.⁵¹⁾

Праця на народній ниві, праця для добра народу і батьківщини стала предметом дослідів В. Радзикевича над постаттю невтомого Павлина Свенціцького, який у 60-тих роках ХІХ століття орав народній перегін та засівав його зерном поступу на таких ділянках, як театр, публіцистика, література, наука і школа. Солідна студія, опрацьована за всіма правилами наукової методи, принесла Володимирові Радзикевичеві дійсне членство Наукового Товариства імени Шевченка.

Ідею праці з виховного та літературного і наукового поля переносить В. Радзикевич також у світ дійсного, буденного життя нашої емігрантської спільноти. “Встаньте, не лежіте, город городіте...” словами тієї стародавньої всенянки закликає він наше громадянство до активності в суспільному житті, до організування наших шкіл та курсів, до виховної праці над українською дітворою та до освідомлювання нашого англомовного довілля.

Суворі закони еміграційного життя поставили українське громадянство перед грізними перспективами асиміляції нашої молоді. Ці перспективи стали приводом до такого заклику Володимира Радзикевича: “Наша молодь — найбільший наш скарб, але й найбільша жура наших

⁵¹⁾ Григорій Голембйовський, Два ювілеї, Проліски. Альманах Т-ва “Рідна Школа” в Клівленді. Клівленд 1957, стор. 56.

днів. Тривожаться батьки й родина, тривожиться українська іміграційна громада і вся українська національна думка, щоб ця молодь не заблукала на чужі стежки, не помандрувала далекими дорогами та не розгубилась у тій мандрівці. І не буде її вина, коли вона не попаде на рідну стежку, коли їй цієї стежки не покажемо”.⁵²⁾ — Ця стежка веде крізь українську мову. Навчати дітей української мови є обов'язком не тільки наших шкіл і курсів, але передусім батьків. У своїй статті “Україна кличе!...” Володимир Радзикович так звертається до батьків: “Не дайте українській молоді потонути в чужих морях! Не дайте їй призабути рідну мову! Адже в цій мові “іскряться і сили і м'якість, дотеп і потуга і все, чим може вгору дух піднятися”. Не дайте українській молоді призабути рідну пісню! Адже пісня була впродовж довгих століть найщирішою та найвірнішою товаришкою українському народові у днях його радості і в днях його смутку, єдиною розрадою в хвилинах великого горя, найкращим другом у рідких хвилинах радісного піднесення...”⁵³⁾

Так отже українська мова є тим осередком, що довкруги нього повинно обертатися навчання нашої дітвори на еміграції. В опануванні мови помагає українській дитині наша книжка. Вона переносить думки й уяву дитини” в українські степи, лани й ліси, родить у неї почування любови до країни її батьків, пориває у світлі соняшні простори Добра, Правди і Краси”.⁵⁴⁾

Другим важливим чинником, що здержує винародовлення і зв'язує кріпко нашу молодь зі своїми батьками, є наші традиції. Зберіганню цих традицій, їх культивуванню та перещіплюванню на молодечий ґрунт присвячує Володимир Радзикович велику увагу. У статті “Прекрасна нагода” читаємо: “Як дерево не може рости, розвиватися і втішатися життям, коли йому підтяти коріння, так і людина не може втішатись повнотою життя без

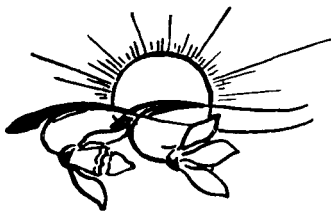
⁵²⁾ В. Радзикович, Стежками дорогих традицій. Календар Українського Народнього Союзу. Джерзі Сіті 1962, стор. 115. (19). жовтень 1963, Клівленд.

⁵³⁾ В. Радзикович, Україна кличе! Вісті Товариства Рідна Школа ч. 5

⁵⁴⁾ В. Радзикович, Стежками дорогих традицій.

рідних традицій. Дерево без коріння годиться на придорожні телеграфічні стовпи, або на сволок у будинку. Людина без рідних традицій, це такий мертвий сволок у чужій палаті”.⁵⁵⁾

Але остаточні висновки розважань В. Радзиковича оптимістичні. Статті “А шум ходить по діброві”, “Линуть хвилі і хвилини”, “А вже весна воскресла”, “З незламною вірою” та інші, друковані в журналі “Вісті Товариства Рідна Школа” в Клівленді, в яких наша сучасність пов’язана вузлами традиції із сивою минувиною — надихані оптимізмом і кріпкою вірою в майбутність. Бадьорий заклик нашої стародавньої веснянки “Встаньте, не лежіте, город городіте” повинен розбудити серед нашого громадянства, зокрема серед нашої молоді “нову енергію до праці та до всебічних зусиль, щоб якнайскоріше довести до *нового Великодня*, вільного, на вільній українській землі!”.⁵⁶⁾

⁵⁵⁾ В. Радзикович, Прекрасна нагода, **Вісті Товариства Рідна Школа**, ч. 3. Клівленд, 1962.

⁵⁶⁾ В. Радзикович, Поклик веснянок, **Вісті ОУЧСУ**, Рік I. ч. 4. Клівленд, 1962.

ГРИГОРІЙ ГОЛЕМБИОВСЬКИЙ

НАУКОВА І ЛІТЕРАТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА РАДЗИКЕВИЧА.¹⁾

Свою наукову діяльність розпочав В. Радзикович розвідкою про казку Маркіяна Шашкевича “Олена”, що була друкована в Звіті Дирекції Жіночої Гімназії СС. Василянок у Львові на кілька років перед першою світовою війною.²⁾ У розвідці автор задержується при деяких тогочасних творах, що для Шашкевича були джерелом “Олени” та аналізує її пов’язаність із західноєвропейськими романтичними творами. “В романтичній казці” — пише В. Радзикович — “бачимо всі атрибути романтики: гірську дику сценерію, грізні постаті опришків, повну таємничості постать бандуриста Данилка, буйний світ народної фантастики, народні звичаї, нагальні вибухи пристрастей, що все разом засвідчує широке познайомлення автора з творами європейської романтики. Не зважаючи на свій наскрізь романтичний характер, “Олена” дає читачеві загальні зариси суспільних умов життя за панщизняних часів в українському селі та одночасно висловлює гострий протест Шашкевича проти панської самоволі супроти селян.

Другою працею, що промостила В. Радзиковичеві шлях до кругів дослідників-науковців, була розвідка “Павлин Сьєнціцький”. Працювати над нею почав В. Радзикович іще під час університетських студій, видруковано її в Записках Наукового Товариства імені Шевченка за 1911

¹⁾ В основу цього нариса лягла частина статті “Два ювілеї”, поміщеної в “Пролісках”, альманаху Товариства “Рідна Школа” в Клівленді, 1957. На цьому місці автор складає свою подяку п. М. Жданові за поміч у збиранні та оформленні матеріалу про наукову діяльність В. Радзиковича.

²⁾ Звіт Дирекції Жіночої Гімназії СС. Василянок, друкований у 1910 або 1911 році, є сьогодні бібліографічною рідкістю. Зміст розвідки відтворений на підставі усних інформацій В. Радзиковича та його статті “Романтизм як джерело українського літературного й національного пробудження та виступ М. Шашкевича”. Шашкевичівна Ч. І. Вінніпег, 1963, стор. 6.

рік (том 101 стор. 109-129, том 102 стор. 127-147, том 103 стор. 113-190). Павлин Свенціцький, учасник польського повстання в 1863 році після його невдачі виїмав у Галичину, де одержав становище першого вчителя української мови в Академічній Гімназії у Львові.³⁾ Його заслуги в навчанні української мови великі, бо він усунув із неї т. зв. "язичіє" та запровадив у програми навчання твори Тараса Шевченка і Марка Вовчка. Як суспільний і політичний діяч на терені Галичини, Павлин Свенціцький усю свою діяльність направив у тому напрямі, щоб погодити українців із поляками до спільної боротьби з Москвою. З цією метою він видавав журнал "Siolo, pismo zbiorowe, poświęcone rzeczom ukraińsko-ruskim", у якому інформував поляків про здобутки української культури та знайомив їх із найкращими творами нашої літератури. Писав і українською мовою під псевдонімами Данило Лозовський і Павло Свій та польською мовою під псевдонімом Стахурський. У великій мірі причинився до розвитку новопоставленого українського театру в Галичині, збагачуючи український театральний репертуар перекладами, перерібками й оригінальними драматичними творами ("Катерина", "Маруся", "Міщанка"). Улюбленими були при кінці 19-го століття його байки, видані "Просвітою", які підписував псевдонімом Павло Свій. У польській мові продовжував Свенціцький традиції "української школи в польському письменстві", беручи для своїх творів теми з української історії ("Opowieści stepowe", "Przed laty", "Świętosław Igorowicz", "Posadnica Marta").

Праця В. Радзикевича про Свенціцького, що відзначається великим багатством використаної літератури, доброю науковою методою та правильними висновками, була підставою до його іменування дійсним членом Філологічної Секції Наукового Товариства імені Шевченка.

Черговою науковою працею В. Радзикевича була розвідка п. з. "Дещо про характер і будову Шевченкової поеми "Гамалія", що була друкована у Звіті Дирекції Жіно-

³⁾ Степан Шах, Львів — місто моєї молодости. Част. I і II. Мюнхен 1955, стор. 60.

чої Гімназії СС. Василянок у Львові зо шкільний рік 1913-1914. Порівнявши "Гамалію" з такими польськими творами, як "Wyrwa na Carogród" Чайковського і "Czajki" Залеського, автор зупинився над її історичним характером, підкреслюючи, що Шевченко дав вірний образ козацької сміливості, відваги, легковаження небезпек та безжурності.⁴⁾ У своєму коментарі до "Гамалії" Павло Зайцев так пише про працю В. Радзиковича: "Докладно і всебічно освітлює генезу, джерела, композицію й артистичні засоби поеми прекрасна праця Вол. Радзиковича".⁵⁾

"Ex libris" В. Радзиковича

Після довшої перерви, з'умовленої воєнними подіями та перевантаженням іншими зайняттями, В. Радзикович відновив свою наукову діяльність на еміграції у ЗДА. В

⁴⁾ Вол. Жила, Ідейні основи Шевченкового "Гамалії". Вінніпег, 1958 р., стор. 9.

⁵⁾ Т. Шевченко. Повне видання творів Т. Шевченка за редакцією Павла Зайцева. Друге доповнене видання. Третій наклад. Шикаго 1962 року. Том I., стор. 321.

“Записках Наукового Товариства імени Шевченка (том 161, збірник Філологічної Секції, ч. 24, 1953 р., стор. 143-169) появилася його праця “Повість Франка “Петрії і Довбуцуки”. Згадана повість, у якій змальована історія боротьби за скарби Олекси Довбуша між його нащадками Довбуцуками і нащадками його товариша Петріями, завершує період літературного романтизму Івана Франка. Хоч у ній можна дошукуватися впливів західноєвропейської та польської романтичної літератури, з якою молодий, бо дев’ятнадцятилітній Іван Франко був добре познайомлений, усе таки найбільшим поштовхом до її написання були в першу чергу твори Миколи Устияновича “Месьть верховинця” і “Страсний четвер”. Не зважаючи на її історичне підложжя, зв’язане з історичною особою Олекси Довбуша, повість “Петрії і Довбуцуки” не є історичною повістю. Аналізуючи її джерела, автор розвідки звертає увагу на факт, що Іван Франко дуже мало користувався історичним і фолкльорним матеріалом і свідомо відступав від історичної правди. “Франків Довбуш далекий від дійсности і своєю вдачею, і своїм характером, і своїми вчинками. Далекий він також від того образу народнього героя, який склався в уяві народу, залишився в його пам’яті, його спогадах і знайшов свій відбиток у творах фолкльору”. — В 1913 році вийшло нове видання повісти — в новій, зміненій редакції. “Над переріркою повісти працював Франко довший час, але цієї перерірки” — на думку В. Радзикевича — “не можна вважати вдалою. Навпаки, проведені зміни виходять радніше на шкоду композиції твору”. Все таки повість цікава для дослідника, “який стежить за еволюцією творчого шляху письменника, за еволюцією його думок, його світогляду, його таланту та його мистецьких засобів”.

Праця про “Львів як осередок української культури між двома світовими війнами”, опублікована англійською мовою у Збірнику “Lviv”⁶⁾, має всі прикмети енциклопедичного, наукового оформлення. В першій частині, яка являється вступом до властивої теми, автор подає загальний

6) Volodymyr Radzykevych, Lviv — a Center of Ukrainian Culture between two World Wars. *Lviv*, a Symposium on Its 700th Anniversary. New York 1962.

перегляд політичних подій, серед яких проходило життя українського Львова від 1914 року аж до закріплення в ньому окупантської польської влади. Другу частину починає автор твердженням, що внаслідок поневолення більшої частини української національної території більшовиками, Львів залишився головним осередком плекання українських національних ідей; поруч нього діяли зорганізовані інституції українських емігрантів у Празі, Варшаві чи Берліні. Далі слідує перегляд культурної діяльності Львова в таких розділах: Львів як осередок релігійного життя, організація виховної діяльності та Український Університет, наша преса, література й наукова діяльність Львова, бібліотеки, архіви та музеї, театральна діяльність, врешті музеї та образотворче мистецтво.

В загальному праця про Львів відзначається великою кількістю фактичного матеріалу, десятками назв і дат, прозорим та логічним способом викладу і таким чином являється для чужинецького читача першорядним джерелом інформацій про український Львів.

З-під пера В. Радзикевича вийшло теж декілька вступних статей до наших літературних видань, призначених для ширших кругів читачів. Згадаємо тут останню з них: "Іван Франко, нарис життя і творчості", поміщену у збірці "Іван Франко. Вибір із творів", що її з нагоди 100-літнього ювілею з дня народин поета видало Наукове Товариство імени Шевченка в 1956 році. В своєму нарисі В. Радзикевич, поруч біографічних даних із життя Івана Франка, подає коротку характеристику найважливіших його творів і підсумки їх оцінок В. Радзикевич стверджує, що Франко як поет займає "перше — після Шевченка — місце в українській літературі". Пролог до його поеми "Мойсей", це найвищий ідейний і мистецький вираз у Франковій поетичній творчості, гордоці української літератури, що — поруч Шевченкової поезії "Мені однаково" — являється найкращими, найдостойнішим виявом патріотичних почувань в українській поезії..." Стаття В. Радзикевича кінчиться зіставленням важливішої літератури про життя і діяльність Івана Франка.

Крім більших розмірами праць зпід пера В. Радзиковича вийшов цілий ряд наукових причинків, критичних оглядів, рецензій тощо. Ось важливіші з них за останні, еміграційні, часи:

Рецензія на спогади Олекси Гай-Головка "Поєдинок з дияволом" — "Київ", журнал літератури і мистецтва. Філядельфія 1951, ч. 2, стор. 102.

Критичний огляд праць про українську літературу, пера Миколи Глобенка, Ю. Бложина, І. Коровицького, Д. Чижевського і В. Лева, що були друковані в 10-му зшитку Енциклопедії Українознавства на сторінках 721-800 — "Київ", журнал літератури і мистецтва. Філядельфія 1951, ч. 3, стор. 142.

Рецензія тритомового епічного твору Іллі Киріяка п. з. "Сини землі" — "Америка", український католицький часопис у ЗДА, Філядельфія.

Рецензія повісти О. Лисяка "За стрілецький звичай" — "Вісник", суспільно-політичний місячник, орган Організації Чотирьох Свобід України.

Огляд праць Ю. Шевельова, М. Ждана і П. Зайцева, друкованих у журналі The Slavonic and East European Review, vol. 35 & 36, London 1957-1958, — "The Ukrainian Quarterly", New York 1959, No. 1, pag. 89-90.

Уваги на тему сучасної дитячої літератури п. з. "Із нових дитячих видань в Україні" — "Українське Народне Слово", Пітсбург, 22. II. 1962.

Рецензія повісти Миколи Лазорського "Гетьман Кирило Розумовський" — "Українське Народне Слово", Пітсбург, 11.X. 1962 р., ч. 36-37.

* * *

Широкому українському загалові В. Радзикович знаний завдяки популярно-науковій книжці: Історія української літератури.

Після закінчення першої світової війни багато молоді, отої, що заміняла книжку на кріс, вигідне шкільне приміщення на вояцькі окопи, молоді, отої що боронила актів 22-го січня і 1-го листопада, почало вертатись додому. Пекучою потребою дня було дати їй змогу докінчити пе-

рервану середню освіту. З тією метою зорганізовано ряд курсів — шкіл. І тут, а ще більше у школах, зорганізованих у таборах інтернованих на західних землях Польщі та в Чехословаччині, не доставало підручника для навчання історії української літератури.

Щоб заповнити цю прогалину, Володимир Радзикович пише “Нарис історії української літератури”. 10.000-ний наклад розходить у дуже скорому часі. А тому, що й у правильних середніх школах не було відповідного під-

**В. Радзикович у своїй кімнаті в Клівленді.
1959 року**

ручника до навчання цього предмета, він доповнює й поширює перше видання та дарує українській науці, молоді й учителям “Історію української літератури”, яка на протязі 33 років появилася у шістьох виданнях і тим самим осягнула рекорд у кількості накладів між своїми посестрами-книжками.

І хоча польська влада заборонила вживати підручника у школі, то проте ж уся молодь на західньоукраїнських землях, як і більшість учителів, користувались ним. А вже на правду тяжко уявити собі навчання української літератури на еміграції без підручника “Історії української літератури” В. Радзиковича.

Нива дослідів над українською літературою доволі бідна. Маємо цілий ряд визначних письменників, що про них, поза малими згадками з нагоди якоїсь річниці, нічого основнішого не написано, ні не перевидано їхніх творів. А підручників літератури в нас узагалі дуже мало. І тому саме особлива заслуга Вол. Радзиковича, що він перший дав ясно-проглядний підручник для середніх шкіл, по-мистецькому написаний, кладучи основний наголос на українські національні ідеї.

Великим позитивом "Історії української літератури" є те, що автор, показуючи впливи Візантії та Західньої Європи на наше письменство, показував його не як відгомін чужих впливів, а як самостійну, оригінальну одиницю, що вносить тривкі цінності в загально-людську скарбницю духа.

Літературні явища, як і життя письменників, подано на тлі діб нашої бувальщини, бо ж найвірнішими прикметами нашої літератури є відзеркалення боротьби українського народу за його соціальні й національні права. Дуже часто вона була єдиним виявом цієї боротьби — хронологічність подання матеріялу, як і короткі змісти важливіших творів, при задержанні стилю й кольориту оригіналу, справляють те, що легко можна їх засвоїти, належно зрозуміти та доволі точно відчутти ритм епохи.

Солідно опрацьовані, сперті на критичних і джерельних матеріялах, сконденсовано переведені явища давньої літератури, оригінальні, влучні власні осуди, як і вдала пропорційність літературних явищ при оцінці новішої доби, запевняють літературі В. Радзиковича тривке місце в українській науці.⁷⁾

Велика обережність при розгляді творів пореволюційних і творів наших днів, тому, що в цю літературу вкралось багато згубних ідей, багато вульгарного, аморального, як і стриманість в осуді гіпермодерної поезії, де ду-

7) У статті "Літературне життя Львова" Богдан Романенчук пише: "...з інших працівників літератури у Львові жили й працювали історики літератури Михайло Возняк, Володимир Радзикович, Микола Гнатишак... "Львів". Літературно - мистецький збірник. Філадельфія, 1954, стор. 173.

же часто вбогість думки, несхопність почувань поети за-
кривають оригінальною, вишуканою, але штучною фор-
мою — свідчать, що автор по-справжньому розуміє дійсне
мистецтво. Оце мистецтво, де Краса і Добро тісно сплелись
у цілість, як “два крила у птаха”.

Поетичний, образний спосіб викладу перетворює “Іс-
торію української літератури”, найцінніший твір духа ша-
новного професора, складену як щедрий дар для україн-
ської науки, громади, а передусім для молоді й учителя —
в райдужну кладку, по якій ідея Вічності, Краси, Добра,
ідея українського Слова, що стоїть на сторожі Нації, мар-
шують у душу молоді, щоб там горіти наново.

Віддаючи багато часу науковій праці, В. Радзикович
присвячує свою увагу також її організації. Він належав
до тієї еміграційної групи українських учених, що в Мюн-
хені весною 1947 року відновили діяльність Наукового То-
вариства імени Шевченка. При його співучасті організу-
ється в Клівленді Осередок НТШ (7 березня, 1956 р.), я-
ким він на становищі голови проводить до 12. травня 1962
року. Сьогодні він являється почесним головою Осередку.
На наукових засіданнях Осередку він виголошує рефера-
ти: “Львів як осередок української культури між двома
світовими війнами” (21. березня 1959.)⁸⁾ і “Духове облич-
чя Т. Шевченка в світлі його щоденника” (11. березня
1961 р.). Цього самого року (4. листопада) на наукових
сходинах Філологічної Секції НТШ в Нью Йорку зачитано
його доповідь “Романтизм як джерело українського літе-
ратурного й національного пробудження та виступ Мар-
кіяна Шашкевича”.⁹⁾

Довгі роки перед другою світовою війною він був се-
кретарем Філологічної Секції НТШ у Львові, а на емігра-
ції довгий час був її директором.

В. Радзикович є співробітником Енциклопедії Украї-
нознавства та автором деякої кількості менших і більших

⁸⁾ Цей реферат став підставою його пізнішої праці, що її в англій-
ській мові надруковано у збірнику *Lviv*.

⁹⁾ Реферат про “Романтизм...” надрукований у Збірнику Заповід-
ника Маркіяна Шашкевича у Вінніпегу. “Шашкевичяна” ч. 1, рік I,
Вінніпег 1963, стор. 4-8.

гасел (м. і. Воробкевич С., Лепкий Б., Кобилянська О., Маковей О., "Молода Муза".)

За заслуги на полі української науки Українська Вільна Академія Наук у ЗДА іменувала його своїм членом.

Діючи в дусі постанов ХХІ Вселенського Собору, провідні кола Української Католицької Церкви з Верховним Архiepіскопом Кардиналом Йосипом Сліпим на чолі заходяться біля введення живої української мови в церковні відправи. Для тієї мети покликано до життя окрему Літургійну Комісію, зложену з найкращих знавців української та грецької мов, що має зайнятися перекладом Літургії та інших богослужбових Чинів на українську мову. Комісія почала свою працю у вересні 1965 року. Разом із такими вченими, як В. Лев, О. Горбач, К. Кисілевський, П. Ковалів, В. Ленчик, М. Соневицький та М. Тершаковець, увійшов до згаданої Комісії також Володимир Радзикович.¹⁰⁾

* * *

В ніжно-романтичному тоні, насичені оптимізмом і вірою в райдужне Завтра українського народу, написані дві повісті-нариса "Шляхом туги" (Львів, 1923) і "У подувах буревію"¹¹⁾ Філядельфія, 1951) знайшли загальне признание у читачів у всіх суспільних колах, завдяки цікавим сюжетам, побудованим на розумово-чуттєвому підкладі, ніжним, зворушливим моментам, мистецьким образами, живим людям із чутливою глибиною душі та стійким характером, що їх автор вивів на сцену названих повістей.

Дія першої повісті відбувається на початку 20-го століття, коли за дозвіл збирати ягоди в лісі треба було відробляти 20 днів у польських поміщиків, коли починало гинути все те, що було своєрідною окрасою нашого товариського життя, коли щирість гостинності починала заступати зимна етикета, щирі ділові товариські розмови — їдкі сплетні. Дія другої — у крутежі першої світової війни,

¹⁰⁾ "Свобода", український щоденник, ч. 2. Джерзі Сіті, 5. січня 1966 р.

¹¹⁾ Рецензія повісті "У подувах буревію" пера Н. Когуської була друкована в часоп. "Український Голос", Вінніпег, 18. 7. 1951 р., ч. 29.

коли в боях родилась наша Державність, коли піднесено Червону Калину, коли над Україною плив Золотий Гомін Волі.

Основний сюжет обох повістей, це — чисте кохання. У першій — дочки о. Долинського, Марійки, до Євгена Буковича, що, студіюючи медицину в далекому Грацу, без надто глибокого почування, кермуючись більше вдячністю, як любов'ю, заручується з дочкою свого професора, згодом приходять до зрозуміння, що не можна женитися з чужинкою, бо запроторить свій талант і себе і жадної користи не принесе для народу, бо “світить та чужина, сліпить очі, але тепла не дає”. “І пощо нам шукати якихось бегоній, настурцій, коли у нас є свої маки, червоні, як кров, і свої блавати, блакитні, як небо”.

У другій — ці ж самі почування між дочкою Західної України, Христею Соколюк, і сином Золотоверхого Кисва, Павлом Очеретом. Христя, зачарована грою Очерета на сцені, при випадковій зустрічі приходять до зрозуміння, що кохає його. Розлука, ненадійна зустріч у час війни, вінчання, смерть Павла в боротьбі за Київ із москалями, це — основа сюжету.

Довкруги згаданих сюжетів змальовує автор життя українського села, дрібного землевласника, що власною працею доробився землі, вчителів та передусім священства, що кріпко вросли в рідний ґрунт. Їхня праця в читальні, в церкві, будова шпиталів, писання книжок для народу, боротьба з темнотою, п'янством, забобонами — займає поважне місце в обох повістях.

Ворожою стіною до цього світу стоїть графський двір з економом, пограничник, гандляр, мадярські гусари, російська окупаційна влада.

Туга селянина за землею, оборона рідної мови, відносини між батьками й дітьми, перші стежі усусусів, стріча австрійських і російських українців, безпідставні арешти за підозру в москвофільстві, жорстокість та підла хитрість високих російських старшин — ось образи й проблеми, що їм автор посвячує своє мистецьке перо.

Майстерно введені у зміст народні перекази, сни. Не-

звичайно мистецькими являються прекрасні описи природи, головно лісу в усіх порах року, в дощ, погоду, в синій вечір і золотий ранок. Усе те гармонійно достросне до душевних переживань героїв. Оригінальні, свіжі епітети, соковиті, влучні порівняння, взяті виключно з українського довкілля, це прикмети, що попри цікавий сюжет надають повістям тривкої вартости.

На сторінках повістей чітко відзеркалена авторова туга за українським мистецтвом та журба за його теперішню долю. Він тужить за просторими залами театру, за драмою поважною, глибокою, геніяльною, де “автор доторкає людських почувань, терпінь, переживань ніжно й обережно”. Він боліє, що суспільність уважає мистецтво за зайвину, а не за необхідну конечність життя, що мистці в тяжкій боротьбі за існування затрачують сили й енергію, спадають із висоти творчої уяви на сіре дно буденщини.

З великим признанням висказується про артистів, що служать Мельпомені і, не зважаючи на голод, холод, злидні, брак постійної сцени, несуть українське слово по всіх закутинах нашої землі, будять тугу за світлою минулістю, роздувають приспані іскри національної свідомости, відкривають скарби народньої творчости, скріплюють етичні основи, запалюють до зриву за Волю. З великим захватом співає автор хвалу українській стрілецькій пісні: вона — “свіжа, як ранок, молода й здорова, як джерельна вода, буйна й багата, як українська природа. В ній радість світанку й задума вечора, синява неба й шелест листя, гомін весни і смуток осінніх ночей, сила дівочої вроди й чар першого кохання, безжурність молодости, журба батька й тривога матері, радощі і смуток, і одчай, непевність і віра, і сумніви й надія”.

Обидві повісті, це — похвальні пісні українській жінці, цій жінці, в якій багатий зміст душі і клясична форма зливаються в гармонійну цілість, жінці, що “поезія опромінює її вроду, як спів жайворонка весняну днину, як запах зілля лісової полонини”. “Тонкій гнучкій, як гін зеленої ліщини”. Лице в неї ніжне, як осінні хмаринки, тужне, як звук пастушої сопілки, чарівне, як усміх сонця, во-

лосся спадає, як тихі води, а горде чоло біле, як кора молоді берези. Коли вона виходить заміж, то релігійністю, християнською побожністю, господарністю, зарадністю, лагідністю, подружньою згідливістю та вибачливістю держить три вугли сімейної будівлі. Жадні бурі не страшні сім'ї, спертій на цих вуглах — чеснотах.

Автор розуміє, що війна домагається людей твердих, сильних, безпощадних, навіть жорстоких. Недостача таких, непередбачених ґрунт на міжнародньому полі, як і те, що не весь нарід зірвався, як буревій, а йшли й падали тільки найкращі, назагал — причина нашої невдачі. Але автор не попадає у зневіру, він твердо вірить: у будучині нарід узнає, куди йти, “бо на його шкурі виписано, хто ворог, а хто ні”.

Недавно В. Радзикович здав до друку нову повість для молоді п. з. “Ніч проминула”. Повість основана на історичнім підґрунті.

Авторитетний голос В. Радзиковича в справах літератури високо оцінили професійні товариства наших письменників. У 1936 році Товариство Письменників і Журналістів імени Івана Франка (ТОПІЖ) запросило його до журі комісії знавців, що мало призначити до нагороди автора найкращого літературного твору. До журі, крім В. Радзиковича, увійшли: Василь Сімович, Михайло Рудницький і Микола Гнатишак. Як речник журі, В. Радзикович виявив перед ширшою публікою мотиви, що спонукали журі призначити нагороду письменниці Ірині Вільде за її твори “Метелики на шпильках” та збірку “Химерне серце”.

Під час другої світової війни на запрошення Спілки Українських Письменників В. Радзикович разом із В. Сімовичем та Петром Кордубою брав участь у журі, яке призначило до нагороди Тодося Осьмачку за його збірку “Сучасникам”.

Недавно Асоціація Української Католицької Преси запросила В. Радзиковича до журі, що має вибрати найкращу повість про Митрополита Андрія графа Шептицького. Крім В. Радзиковича, який являється головою журі,

належать до журі ще: Григiр Лужницький, Петро Ісаїв та Василь Лев.

За заслуги на полі нашої літератури Об'єднання Українських Письменників "МУР" (Мистецький Український Рух), 6. серпня 1948 року за головування Уласа Самчука ухвалило надати В. Радзиковичеві звання почесного члена.

В. Радзикович являється також членом "Об'єднання Українських Письменників в Екзилі "Слово".

* * *

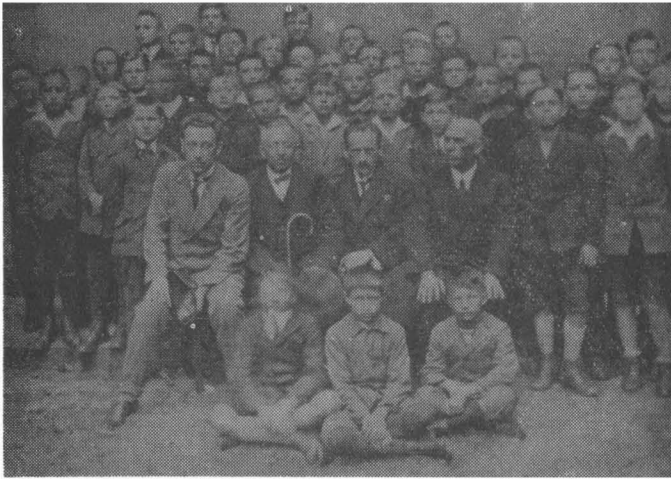
Найбільше знаною книжкою для дітей, що зростали між двома останніми війнами, є "Пригоди Юрчика Кучерявого", що її написав В. Радзикович під прибраним прізвищем — Вуйко Влодко. Діти з захопленням читали й читають "Юрчика", легко сприймають, що важніше: з бігом літ його пригоди не затираються в пам'яті. Чому? Бо книжка ця написана з любов'ю до української дитини, з тонким знанням її душі. Легкість ритміки вірша, гарна мова, ясно висказані думки для дитячого світосприймання, погодний зміст, узятий із найближчого дитині довкілля, звеличання приятні, побратимство між дітьми й звірятами — ось причини успіху "Юрчика".

"Пригоди Юрчика Кучерявого" були друковані перший раз у дитячому журналі "Світ Дитини" після першої світової війни і до сьогоднішнього дня перевидані шість разів окремими книжечковими виданнями. У слід за "Пригодами Юрчика Кучерявого" йдуть "Пригоди Гава" і багато інших прозорих та віршових оповідань для дітей.

Змальовуючи літературне життя Львова до другої світової війни, Б. Романенчук зараховує В. Радзиковича, поруч Константини Малицької, Іванни Савицької та Богдана Гошовського, до львівської групи дитячих письменників.¹²⁾

Свою працю на полі дитячої літератури продовжує В. Радзикович і на еміграції у ЗДА. Його дитячі твори друкуються в таких журналах, як "Веселка", "Мій Приятель"

¹²⁾ Богдан Романенчук, Літературне життя Львова. "Львів", літературно-мистецький збірник. Філадельфія, 1954 р., стор. 158.

Учні з 6 класи зі своїми професорами на гімназійному подвір'ю у Львові. Третій зліва проф. В. Радзикович.

Світлина з 20. VI. 1927

та "Крилаті". Деякі з них, як наприклад "Прилетіла зима біла", були кілька разів перевидані.

В. Радзикович є одним з основників "Об'єднання Працівників Дитячої Літератури" (1946 р.) і його членом до сьогоднішніх часів.

ЛЕОНІД БАЧИНСЬКИЙ

БІБЛІОГРАФІЯ

ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ ВОЛОДИМИРА РАДЗИКЕВИЧА

1909 — 1965 р.р.

ПЕРЕДМОВА

Кожна бібліографія вимагає повного зібрання матеріялу і точности. Одного й другого ця бібліографія не має. На це склалися несприятливі обставини. В першу чергу на місцях нового поселення недоступні були нам давніші видання, головню з першої четвертини нашого століття. Це відноситься до видань переважно у Львові, таких, як "Діло", "Руслан", "Назустріч", "Мета", "Письмо з Просвіти" та інші.

Також бракувало "Звідомлення Дирекції Гімназії СС. Василянок" у Львові з початків учительської праці проф. Володимира Радзикеви́ча.

На жаль, і шановний наш Ювілят не провадив власної бібліографії, тому в давніших виданнях при найкращій волі не можна було устійнити: років видання, видавництва, кількості сторінок друку, ілюстрацій і тиражу кожної книжки.

Подаємо все, що вдалося зібрати в дуже короткому часі.

По кінець 1965 року ця бібліографія нотує 110 позицій, і з того 29 книжкових видань і 81 ріжних статей, уміщених у 32 журналах, газетах, альманахах і енциклопедіях.

У Львові вийшло 31 публікацій, 61 в ЗДА, з того 1 книжка і 20 статей у Клівленді, 10 у Канаді, 4 у Франції і 3 в Німеччині.

Більшість позицій описана *de visu* й позначена зіркою перед порядковим числом.

Для кращої наглядности, бібліографію впорядковано за роками появи, з поділом на дві частини: а) КНИЖКИ і б) СТАТТІ.

Кожна ця частина крім, того, поділена на розділи: а) НАУКОВІ Й НАУКОВО ПОПУЛЯРНІ ПРАЦІ, б) ПОВІСТІ ТА НОВЕЛИ, в) КРИТИЧНІ СТАТТІ Й РЕЦЕНЗІЇ, г) СТАТТІ РІЖНОГО ЗМІСТУ і р) ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА.

Грубим шрифтом позначено точний відпис титулової сторінки, а коли її бракує, то з обгортки.

Дрібним друком подаємо інформаційні доповнення, яких немає на титуловій сторінці, як: кількість сторінок друку, друкарні, ілюстратори та інше.

Порядок бібліографічних нотувань додержано в такому порядку: Назвище й ім'я автора, якщо цього нема, то псевдонім, назва книжки чи статті, видавництво, місце видання, рік видання, кількість сторінок, ілюстрацій, тощо.

Ціну подаємо, якщо вона відома. Шрифт зазначено, якщо він не є звичайний друкарський друк, висоту книжок подаємо в см., а коли висота є менша, як довжина, то подвійні виміри.

В квадратних дужках подані інформації, які знаходяться в книзі, поза титуловою сторінкою або обгорткою.

При кінці бібліографії подано список видавництв і редакцій та всі позиції в алфавітному порядку, з поданням порядкового числа, це є повний зміст.

ЧАСТИНА І.

К Н И Ж К И

НАУКОВІ І НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІ ПРАЦІ

- 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.**
КОРОТКИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ВИДАВНИЦТВО "УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ І АНТИКВАРНЯ" ЛЬВІВ, 1922 Р. Приблизно 120 стор. Перше видання.
 - 2. КОРОТКИЙ НАРИС ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.**
НАКЛАДОМ "УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ І АНТИКВАРНІ". ЛЬВІВ, 1922 РОКУ. Приблизно 140 стор. Друге видання.
 - 3. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА.**
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ. ВИДАННЯ ІВАНА ТИКТОРА. ЛЬВІВ, 1937 РОКУ. Стор. 480. Третє видання.
 - 4. НАРИС ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.**
УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО. ЛЬВІВ, 1941 РОКУ. Стор. 217 + (3). 23 см. Друкарня ч. І. Поліграфтресту м. Льва. Львів, Розвадовського 20. Без ілюстрацій. (Четверте видання).
 - 5. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.**
УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЧЕ Т-ВО "ВЕРНИГОРА". МЮНХЕН, 1947 РОКУ. Часть І. Давня і середня доба. Стор. 92, 21 см.; Часть ІІ. Нова доба. Стор. 155+ (3). Без ілюстрацій. (П'яте видання).
 - 6. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ХХ. СТОЛІТТЯ.**
Підручник для шкільної молоді і самоосвіти. НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА. ПРАЦІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ КОМІСІЇ. Ч. І. БІБЛІОТЕКА УКРАЇНОЗНАВСТВА, Ч. 3. ВИДАВНИЦТВО "АМЕРИКА" ФИЛАДЕЛФІЯ 1952 РОКУ. Стор. 134 + (1); 23 см. Обгортка арт. мал. Якова Гніздовського. Друкарня "Америка". В тексті 21 ілюстрація — портрети поетів та письменників (6 видання).
 - 7. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.**
ТОМ І. ДАВНЯ І СЕРЕДНЯ ДОБА. КНИГАРНЯ І ВИДАВНИЦТВО "БАТЬКІВЩИНА" В ДЕТРОЙТІ. 1955 РОКУ. ВИПУСК Ч. ІІІ. Стор. 127; 21 см. Друк. "Український Прометей".
 - 8. ТОМ ІІ. НОВА ДОБА. ВИПУСК Ч. ІV. 1956 РОКУ.**
Стор. 164 + (4); 21 см.
 - 9. ТОМ ІІІ. НОВА ДОБА. ВИПУСК Ч. 5 1956 РОКУ.**
Стор. 129 + (6); 21 см.
- Примітка:** В продажі появилсь окремо кожний том і всі разом, у переплетні, без зміни нумерації. В тексті ілюстрацій немає. Сьоме видання.

- * 10. **ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.**
ПІДРУЧНИК ДЛЯ ШКІЛ І КУРСІВ УКРАЇНОЗНАВСТВА. ШКІЛЬ-
НА РАДА. УКРАЇНСЬКИЙ КОНГРЕСОВИЙ КОМІТЕТ АМЕРИКИ.
НЬЮ ЙОРК, 1964. Стор. 159 + (1); 23 см. В тексті 27 ілюстра-
цій, крім заставок і кінцівок. Портрети письменників, автографи
поезій, репродукції титулових сторінок і зразки письма. (8. вид.)
- * 11. **ПИСЬМЕНСТВО. ІІІ. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.**
ТОМ І.
ДРУГЕ ДОПОВНЕНЕ ВИДАННЯ. ВИДАВ ІВАН ТИКТОР. КЛЮБ
ПРИЯТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ. ВІННІПЕГ, КАНАДА, 1964
РОКУ. Стор. 271/219 — 480 стор. Офсетова техніка в друкарні
D.W. Triesen & Son. Altona, Canada. Обгортка Мирона Левиць-
кого. Понад 180 малюнків у тексті. Тираж 2300 прим.

ПОВІСТІ ТА НОВЕЛІ.

12. **ШЛЯХОМ ТУТИ.**
ПОВІСТЕВИЙ НАРИС. НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА "УКРАЇН-
СЬКА СПІЛКА", ЛЬВІВ, 1923 РОКУ. Стор. 121 + (2). (Вінета
Павла Ковжуна.)
13. **У ПОДУВАХ БУРЕВІЮ.**
ПОВІСТЬ. ВИДАВНИЦТВО "АМЕРИКА", ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, 1957
РОКУ. Стор. 113 + (1)
Примітка: Рецензія: Н. Когуцька "Український Голос", Вінніпег,
1951 року, ч. 29.

ЧИТАНКИ.

- * 14. **ЗИМА.**
ЧИТАНКА ДЛЯ МОЛОДІ. ЛЬВІВ, 1926 РОКУ. НАКЛАДОМ "РІД-
НОЇ ШКОЛИ". Стор. 22 + (1)
15. **ВЕСНА.**
16. **ЛІТО**
17. **ОСІНЬ.**
ЧИТАНКИ ДЛЯ МОЛОДІ. ЛЬВІВ, 1926 РОКУ. НАКЛАДОМ "РІД-
НОЇ ШКОЛИ"
Примітка: Новинці три читанки правдоподібно вийшли того са-
мого року і в тому ж видавництві, як "Зима"
- * 18. **"ПРОМЕНІ"**
ЧИТАНКА З УКРАЇНОЗНАВСТВА ДЛЯ ПРЯТОЇ Й ШСТОЇ КЛЯ-
СИ. ВИДАННЯ ШКІЛЬНОЇ РАДИ ПРИ УККА. НЬЮ ЙОРК, 1955
РОКУ. Стор. 230 + (1); 23 см. Читанка, видана спільно з К. Ки-
селевським. У тексті кілька заставок. Printed by Side Press, New
York.

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА.

ВУЙКО ВЛОДКО.

19. ПРИГОДИ ЮРЧИКА КУЧЕРЯВОГО.

ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА. НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА "СВІТ ДИТИНИ" ЛЬВІВ, 1921 РОКУ. ІЛЮСТРАЦІЇ ОСИПА КУРИЛАСА. Стор. 31.

ВУЙКО ВЛОДКО.

*** 20. ПРИГОДИ ЮРЧИКА КУЧЕРЯВОГО.**

ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА. КНИЖЕЧКА 31. НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА "СВІТ ДИТИНИ" ЛЬВІВ, 1923 РОКУ. ІЛЮСТРАЦІЇ ОСИПА КУРИЛАСА. Стор. 80; 17 см. Друкарня ОО. Василян у Жовкві. В тексті 77 ілюстрацій.

21 ПРИГОДИ ЮРЧИКА КУЧЕРЯВОГО.

2 частина. Ілюстрації Я. Гніздовського. Львів.

22. ПРИЛЕТІЛА ЗИМА БІЛА.

ВИДАНО ЗАХОДАМИ "ПОРАДНІ МАТЕРЕЙ" ЛЬВІВ. ІЛЮСТРАЦІЇ І. ІВАНЦЯ.

Примітка: Видано на початку 30-х років.

ВУЙКО ВЛОДКО

*** 23. ПРИГОДИ ГАВА.**

ВЕСЕЛА ІСТОРІЯ ПРО ОДНОГО ПЕСИКА. ОБРАЗКИ ОСИПА КУРИЛАСА. НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА "СВІТ ДИТИНИ". ЛЬВІВ, 1938 РОКУ. ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА. КНИЖЕЧКА Ч. 221. Стор. 20; 17 см. У тексті 14 ілюстрацій. Друкарня Видавничої Спільки "Діло".

РАДЗИКЕВИЧ ВОЛОДИМИР

*** 24. ПРИГОДИ ЮРЧИКА КУЧЕРЯВОГО.**

НАКЛАДОМ ГУРТІВНІ ПАПЕРУ. АВГСБУРГ, 1948 РОКУ. Стор. 41; (15x21 см.). Образки Осипа Куриласа. Обгортка С. Гординського. Ціна 5. Н. М. У тексті 39 ілюстрацій. [Друкарня А. Білоуса. Авгсбург. Уміщена I частина.]

ВУЙКО ВЛОДКО

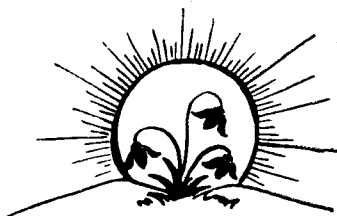
*** 25. ПРИГОДИ ЮРЧИКА КУЧЕРЯВОГО.**

ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА. КНИЖЕЧКА 31. "HOWERLA" 41 E. 7th St. New York 3, N. Y. 1957 РОКУ. ІЛЮСТРАЦІЇ ОСИПА КУРИЛАСА. Стор. 80; 18 см.

Примітка: Перевидання офсетом див. ч. 20 [На звороті титулової сторінки додано: Від видавництва... "не знаємо, чи автор "Вуйко Влодко" є в живих та хто він є — ми рішили перевидати цю чудову казочку без жадних змін....".]

РАДЗИКЕВИЧ ВОЛОДИМИР

- * 26. **ПРИЛЕТІЛА ЗИМА БІЛА.**
ВИДАВНИЦТВО "ХВИЛІ ДНІСТРА", КЛІВЛЕНД 1959. ІЛЮСТРАЦІЇ НІНИ МУДРИК-МРИЦ. Стор. 16; не пагінована. 29 см. Друковано в Мюнхені. Друкарня "Ціцера" Картонова багатокольорова обгортка.
- * 27. **СВЯТИЙ ВЕЧІР У ЛІСІ.**
ВИДАННЯ КРАЙОВОЇ УПРАВИ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В КАНАДІ. ТОРОНТО, 1962 РОКУ. (НА ПРАВАХ РУКОПИСУ). Стор. 6; 27 см. Без обкладинки. Формат канцелярського паперу. Циклостиль.
- * 28. **СВЯТИЙ ВЕЧІР У ЛІСІ.**
ВИДАННЯ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ АМЕРИКИ. ГОЛОВНА УПРАВА. НЬЮ ЙОРК. 1963. Стор. 6; 27 см. Без обгортки. Передрук попереднього видання. Друре видання. Циклостиль.
- * 29. **ПРИГОДИ ЮРЧИКА КУЧЕРЯВОГО.**
НЬЮ ЙОРК, 1963 РОКУ. ЧАСТИНА I і II-га. Стор. 29 (14X21 см.) Обкладинка С. Гординського. Образки: О. Куриласа, Я. Гніздовського, і Христі Головчак. Накладом М. Клюфаса. Шосте справлене й доповнене видання. В тексті 29 ілюстрацій.

ЧАСТИНА II.

СТАТТІ

НАУКОВІ І НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІ ПРАЦІ.

- 30. ШАШКЕВИЧЕВА "ОЛЕНА"**
Звіт Жіночої Гімназії С.С. Василянок, Львів, 1911 р. Стор. приблизно 18.
Примітка: В альманасу "Проліски" Клівленд 1957 року, стор. 53, подана дата: 1908 р.
- 31. ПАВЛИН СВЕНЦІЦЬКИЙ.**
Наукова, публіцистична й літературна його діяльність. "Записки Наукового Товариства ім. Шевченка". Томи: 101, 102 і 103. Львів 1911 року. Разом 120 сторін. (Том 101 сторін 109-129, Том 102 сторін 113-190 і Том 103 сторін 127-147).
- 32. ДЕЩО ПРО ХАРАКТЕР І БУДОВУ ШЕВЧЕНКОВОЇ ПОЕМИ "ГАМАЛІЯ"**
Звіт Дирекції Жіночої Гімназії С.С. Василянок. Львів за 1913/14 рк. Львів 1914 р. Сторін приблизно 12.
- 33. ІВАН ВАГИЛЕВИЧ ЯК ГЕРОЙ ПОЛЬСЬКОЇ ПОВІСТИ.**
"Діло", Львів, у 1930 роках.
- * **34. У ЛІТЕРАТУРНОМУ КРУТІЖІ.**
"Сьогочасне і Минуле" I. Огляд українського літературного руху сьогочасної еміграції. Вісник Українознавства. Видає Наукове Товариство ім. Т. Шевченка. Мюнхен - Нью Йорк, 1948 р. Рік третій. Нова серія I. Видавництво "Час". Стор. 73-83. Стаття написана в Берхтесгадені.
- * **35. ІЗ СКАРБНИЦІ НАРОДНИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК.**
Календар "Провидіння" на Божий рік 1951. Товариство Українських Католиків в Америці. Філадельфія. Видавництво "Америка". Стор. 5 (85-90).
- * **36. ПОВІСТЬ ФРАНКА "ПЕТРІ І ДОББУЩУКИ".**
Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Збірник Філологічної Секції. Том 24. Нью-Йорк-Париж, 1953 р. Стор. 26 (143-169).
- * **37. ІВАН ФРАНКО. НАРИС ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТИ.**
Іван Франко. Вибір із творів. Вступна стаття Володимира Радзкевича. Видання Наукового Товариства ім. Шевченка. Нью Йорк-Париж, 1956 року. Стор. 393 + (2). Стаття на стор. 7-21.
- * **38. ВОРОБКЕВИЧ СИДІР.**
Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. Зошит 4.

- Наукове Товариство ім. Шевченка. Париж-Сарсель. Видавництво "Молоде Життя". [1957 р.] Стор. 317-318.
- * 39. **ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ.**
"Учительське Слово", Торонто, 1957 року. Річник III. ч. 7 (16). Стор. 3-4
 - * 40. **УКРАЇНСЬКА МОВА У ПАРОХІЯЛЬНИХ ШКОЛАХ.**
"Проліски". Альманах Товариства "Рідна Школа" в Клівленді. Клівленд, 1957 року. На стор. 48.
 - * 41. **"КВІТЧАСТА КРАЇНА МРІЙ ФРАНКА.**
"Овід" ч. 1 (90). Чікаго, 1958 року. Стор. 10-12.
 - * 42. **КОБИЛЯНСЬКА ОЛЬГА.**
Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. Зошит 14. Наукове Товариство ім. Шевченка. Париж-Сарсель, Стор. 1057-1058 [1961 р.]
 - * 43. **"ПОЛУМ'Я ОГНЕНИХ КРИЛ".**
[СВІТЛИЙ ПАМ'ЯТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ.]
Пропам'ятна книжка з нагоди відкриття статуї долота скульптора Михайла Черешньовського в Українському Городі Культури. Клівленд, дня 24. вересня 1961 року. Стор. 13-16 (не пагінованих)
 - * 44. **"ЯСНИЙ СИМВОЛ". У 20-ЛІТНЮ РІЧНИЦЮ ГЕРОЇЧНОЇ СМЕРТИ ПОЕТКИ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ.**
Видання Українського Золоторо Хреста ім. О. Теліги, О. Р. Союзу Українок Америки та Т-ва "Рідна Школа". Накладом Товариства Українських Лікарів в Огайо. Клівленд, 1962 р. Стор. 5.
 - * 45. **LIVIV A CENTER OF UKRAINIAN CULTURE BETWEEN TWO WORLD WARS.**
Lviv a symposium on its 700th Anniversary. Shevchenko Scientific Society. New York 1962, p. 397
Стаття вміщена на стор. 203-228. На передтитоловій сторінці: "Львів. Збірник із нагоди сімсотріччя."
 - * 46. **ДУХОВЕ ОБЛИЧЧЯ ШЕВЧЕНКА В СВІТЛІ ЙОГО ЩОДЕННИКА.**
Альманах "Гомін України", Торонто, 1962 р. Стор. 86-95.
 - * 47. **РОМАНТИЗМ ЯК ДЖЕРЕЛО УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО Й НАЦІОНАЛЬНОГО ПРОБУДЖЕННЯ ТА ВИСТУП М. ШАШКЕВИЧА.**
"Шашкевичяна", 1843-1963. Рік I. ч. 1. Листопад 1963 р. Вінніпег. Стор. 4-8
 - * 48. **ВІРНИЙ СИН ГУЦУЛЬЩИНИ.**
Альманах-Календар, "Гомін України", Торонто, Канада, 1963 р. Стор. 110-117. Накладом Видавництва "Гомін України".

- * 49. **ШЕВЧЕНКО Й УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ.**
Альманах "Гомону України", Торонто, 1964 року. Стор. 51-67.
- * 50. **ЛЕПКИЙ БОГДАН**
Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. Зошит 17. Наукове Товариство ім. Шевченка. Париж-Сарсель. Видавництво "Молоде Життя". Стор. 1286-1287 [1964]
- * 51. **МАКОВЕЙ ОСИП.**
Як вище. Зошит 18. Стор. 1439- 1440. [1964]

КРИТИЧНІ СТАТТІ, РЕЦЕНЗІЇ ТА БІБЛОГРАФІЯ.

- 52. **УСТИЯНОВИЧ, М. "СТРАСНИЙ ЧЕТВЕР".**
Накладом "Української Книгарні і Антикварні", Львів, 1927 р. Вступне слово й пояснення. Дата точно не ustalена.
- 53. **ВАСИЛЬЧЕНКО, С. "НА СВІТАННІ"**
Вступна стаття й пояснення. Львів, у 1930-х роках.
- 54. **ЩО ЧИТАТИ?**
Поради в журналі "Письмо з Просвіти", Львів, 1930 р.
- 55. **КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ, А. "РУБАЮТЬ ЛІС".**
Рецензія. "Діло", Львів, у 1930-х роках.
- 56. **ІВЧЕНКО, М. "НАПОЄНІ ДНІ".**
Вступна стаття й пояснення. Львів у 1930-х роках.
- 57. **МИРНИЙ, П. "МОРОЗЕНКО".**
Вступна стаття й пояснення. Львів, 1935 р.
- * 58. **ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА.**
МЮНХЕН-НЮ ЙОРК. 1950. ЗОШИТ 10-ий, СТОР. 721-800. Рецензія. "Київ". Журнал літератури й мистецтва. Філадельфія, 1951 р. Рік II, ч. 3. Стор. 142-144
- * 59. **"А СОНЦЕ ВИЩЕ ПІДПЛИЛО..."**
Рецензія на книжку О. Лисяка "За стрілецький звичай". "Вісник". Журнал О.О.Ч. С.У". Нью Йорк, 1953 р. ч. 7 (61)
- * 60. **КИРІЯК, ІЛЛЯ. "СИНИ ЗЕМЛІ".**
ПОВІСТЬ З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В КАНАДІ.
Том I (1932 р.), Том II-1940, Том III-1945 р. "Америка", Філадельфія, 1954 р.
- * 61. **UCRAINICA IN THE SLAVONIC AND EAST EUROPEAN REVIEW.**
Vols XXXV and XXXVI, 1957-1958. The Ukrainian Quarterly, Vol. XV - No. 3, New York 1959. Стор. 89-90
- * 62. **ЛАЗОВСЬКИЙ МИКОЛА, "ТЕТЬМАН КИРИЛО РОЗУМОВСЬКИЙ". НОВА ІСТОРИЧНА ПОВІСТЬ.**

Роман-хроніка 18-го віку. Мюнхен, 1961 р. Стор. 752. "Дніпрові Хвилі".

Рецензія: "Українське Народне Слово" Пітсбург, 1962 р., чч. 36-37

63. **"ІЗ НОВИХ ДИТЯЧИХ ВИДАНЬ В УКРАЇНІ".**
[Бібліографічні замітки.] "Українське Народне Слово" Пітсбург, 1962 р.
- * 64. **СТАНИСЛАВІВСЬКИЙ "КОБЗАР".**
"Свобода" ч. 120, 27. VI. 1964 року. Джерзі Сіті.
Примітка: Рецензія на "Кобзар" Т. Шевченка, під редакцією Івана Ставничого. т. I і II. Видання "Української Бібліотеки" в Станиславові в 1934 і 1935 роках. Стор 312 + 432. Це число "Свободи", як і попереднє, продавано під час відкриття пам'ятника Т. Шевченка у Вашингтоні.

СТАТТІ РІЖНОГО ЗМІСТУ. В ЖУРНАЛАХ І ГАЗЕТАХ.

65. **"ЙОГО ЧАС ПРИЙШОВ".**
"Руслан", Львів, 1909 року.
66. **"ЖИТТЄВА ІДИЛІЯ".**
"Руслан", Львів, 1912 року.
67. **"У СІТЯХ ЖИТТЯ.**
"Мета", Львів, у 1930-х роках.
68. **"ТИМОТЕЙ БОРДУЛЯК"**
"Назустріч", Львів, 1930 року.
- * 69. **"РІДНА ШКОЛА ТА ЇЇ ЗАВДАННЯ.**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленді". Клівленд, 1954 року. ч. I.
- * 70. **"УКРАЇНСЬКІ ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ"**
"Проліски" Альманах Товариства "Рідна Школа" в Клівленді. Клівленд, 1957 року. На стор. 98-99
- * 71. **"ІСТОРИЧНА ДОЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ".**
Dedication of the Sts Peter and Paul Ukrainian Catholic School and Sisters Convent 5720 State Rd. Parma, O. May 9th, 1954 (р. 9 - 11).
- * 72. **"РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ ШКОЛИ В КЛІВЛЕНДІ"**
там же, стор. 17
73. **"В 10-РІЧЧЯ СМЕРТИ БОГДАНА ЛЕПКОГО".**
"Шлях", Філадельфія, 1957 року. Ч. 34
74. **"ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС "АМЕРИКИ".**
"Америка", Філадельфія, 1957 року. Ч. 129.

- 75. УКРАЇНСЬКІ ВЕСНЯНІ ОБРЯДИ І ПІСНІ.**
"Поступ", 10. 5. 1959 року. Торонто, Канада
- * **76. СТЕЖКАМИ ДОРОГИХ ТРАДИЦІЙ.**
(Присвята "Веселці"). Календар Українського Народного Союзу, "Свобода", Джерзі Сіті, 1960 року. Стор. 116.
- * **77. СЛОВО ДО ГРОМАДЯНСТВА.**
"Вісті Товариства "Рідна Школа". Клівленд, 1960 року. Ч. 1.
- * **78. У СВЯТО ЧЕСНОЇ ПЕРЕМОГИ".**
"Сборник" Клівленд, 1960 року. Ч. 2
- 79. ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ ПАРОХІЇ СВ. АПП. ПЕТРА І ПАВЛА В КЛІВЛЕНДІ.**
"Шлях", Філадельфія, 1960 року. Ч. 48
- * **80. РІДНА ШКОЛА, ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ВИХОВАННЯ.**
"Свобода", Джерзі Сіті, 1960 року, ч. 101
- * **81. ПІД ПРАПОРОМ ВЕЛИКОЇ ІДЕЇ.**
"Свобода", Джерзі Сіті, 1961 року, ч. 46
- * **82. З НЕЗЛАМНОЮ ВІРОЮ.**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленді. Клівленд, 1961 року, ч. 5
- * **83. "А ВЖЕ ВЕСНА ВОСКРЕСЛА..."**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленді, Клівленд, 1961, ч. 6
- * **84. УКРАЇНСЬКІ КОЛЯДКИ В ТЕЛЕВІЗІЙНІЙ ПЕРЕДАЧІ В КЛІВЛЕНДІ.**
"Свобода", Джерзі Сіті, 1961, ч.
- * **85. КРИНИЦЯ ЦІЛОЩОЇ ВОДИ.**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленді". Клівленд, 1962, ч. 1/10
- * **86. ЛИНУТЬ ХВИЛІ І ХВИЛИНИ.**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленді. Клівленд 1962, ч. 2/11
- * **87. ПРЕКРАСНА НАГОДА.**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленді. Клівленд 1962, ч. 3/12
- * **88. ПОКЛИК ВЕСНЯНОК.**
"Вісті О.О.Ч.С.У" Клівленд, 1962. Річ. 2, ч.4
- * **89. ЇОРА ЙДЕ В ЛІС.**
Сцена з драми "Де Черемош шумить..." "Клівлендські Вісті", Клівленд, 1962 р., ч. 7 - 9

- * 90. **"ВІТАЙМО! ЩАСТИ, БОЖЕ".**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленді, Клівленд, 1963 року, ч. 6/14
- * 91. **"А ШУМ ХОДИТЬ ПО ДІБРОВІ".**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленді, Клівленд, 1963 року, ч. 2/16
- * 92. **"У З'ЄДНАНИХ ЗУСИЛЛЯХ".**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленд, Клівленд, 1963, ч. 4/18
- * 93. **"УКРАЇНА КЛИЧЕ"..."**
"Вісті Товариства "Рідна Школа" в Клівленді, Клівленд, 1963, ч. 5/19
- * 94. **"ПОШЛИ МЕНІ СВЯТЕЄ СЛОВО..."**
"Шевченківський Бюлетень", Клівленд, 1964 року. I-III, ч. 2 (Вступне слово).
- * 95. **"ІЗ ЧИСТИХ ДЖЕРЕЛ". У 149-РІЧЧЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.**
"Крилаті", Журнал Української Молоді. Нью Йорк, 1963, ч. 3, Стор. 2-3
- * 96. **"СЛОВО, ЧОМУ ТИ НЕ МЕЧ?"**
"Крилаті", Нью Йорк, 1963 року, ч. 7-8
- * 97. **БЕЗСМЕРТНА МОЛИТВА**
"Мій Приятель". Журнал для дітей. Вінніпег, 1950 р.

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА.

ВУЙКО ВЛОДКО

- * 98. **ПРИГОДИ ЮРЧИКА КУЧЕРЯВОГО.**
"Світ Дитини". Ілюстрований часопис для українських дітей і молодіжи. Львів, I річник за час від 1. XI. 1919 до 31. XII. 1920 Львів, 1920 р. Накладом Михайла Таранька. З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка. Початок у ч. 6 на стор. 56. і далі в чергових числах. Продовження в 2-му річнику 1921 року від числа 1-22/23 вкл.
- * 99. **НАД ВОДАМИ ДНІПРА.**
На основі народнього переказу. "Світ Дитини", Річник 2. Львів 1921 року, ч. 5-6. Стор. 41
- * 100. **ГАВ НА ВАКАЦІЯХ.**
"Світ Дитини". Альманах для дітей. Річник V. Львів 1924 року. Накладом Михайла Таранька ч.ч. 15, 16, 17. Стор. 116 і далі.
- * 101. **КЛОПОТИ МАРТУСИ.**
"Мій Приятель", Журнал для дітей. Вінніпег, 1950 р.

- * **102. КАТРУСЯ В ЛІСІ.**
“Мій Приятель”. Журнал для дітей. Вінніпег, 1951 р. Початок віршів у ч. 7, продовження в чч. 8. 9. і 10 та 1952 р. чч. 1 і 2.
- * **103. ЛЕВКО ВОРОЖИТЬ.**
Сценічний образець. “Ялника”. Різдвяна збірка. В-во “Мій Приятель”. Дитяча Бібліотека ч. 3. Вінніпег, 1951 р. Стор. 48. Сценка на стор. 3-10
- * **104. БІЛОСНІЖКА.**
Сценічний образок у 5 відслонах на казкових мотивах. “Веселка” чч. 1/17, 2/18, і 3/19 Річ. III. Джерзі Сіті, 1956 р.
- * **105. ДО СОНЯШНИХ ПАЛАТ.**
“Веселка”, ч. 5/21 Річ. III. Джерзі Сіті 1956 р. на стор. 9
- * **106. ЛІСОВА ЦАРІВНА.**
Сценічний образок. “Веселка”, ч. 5/69. Джерзі Сіті, 1960, на стор. 4-5
- * **107. ТАРАСИКОВА НІЧ.**
“Веселка”, ч. 7-8/83-84. Джерзі Сіті, 1961 р. На стор. 4-5
- * **108. “ТАМ ТИ СКАЖЕ ДУБ СТАРЕНЬКИЙ”.**
“Веселка” ч. 11/87 Джерзі Сіті, 1961 р. на стор. 12
- * **109. АНДРІЙКО-ВЕРТІЙКО І ГОЛУБ СІРЕНЬКИЙ.**
“Веселка”, ч. 6-7/106-107, Джерзі Сіті, 1963 р. на стор. 10
- * **110. “МАМО, Я БАЧУ!...”**
“Веселка” ч. 5/129, Джерзі Сіті, 1965 на стор. 10.

ЗІСТАВЛЕННЯ 1.

Книжкові видання за місцями їх видання, з поділом на окремі розділи.

	Наукові праці	Повісті	Дитяча література	Читанки	Разом
Львів	4	1	5	4	14
ЗДА	5	1	4	1	11
Канада	1	-	1	-	2
Німеччина	1	-	1	-	2
РАЗОМ:	11	2	11	5	29

Книжкових видань разом 29

ЗІСТАВЛЕННЯ 2.

Статті поміщені в різних журналах та газетах за країнами їх видання, з поділом на окремі розділи.

	Наукові й науково-популярні праці	Критичні статті та рецензії	Ріжні статті	Дитяча література	Разом
Львів	4	6	4	3	17
ЗДА	8	7	28	7	50
Канада	5	-	1	3	9
Німеччина	1	-	-	-	1
Франція	4	-	-	-	4
РАЗОМ:	22	13	33	13	81

Усіх друкованих статей 81, із того на Клівленд припадає 1 книжка і 20 статей.

ПОКАЖЧИК НАЗВ ПУБЛІКАЦІЙ

(Грубіший шрифт: книжки).

А вже весна воскресла	83
Андрійко - Вертійко і голуб сіренький	109
А сонце вище підплило	59
А шум ходить по діброві	91
Безсмертна молитва	97
Бордуляк Тимотей	68
Білосніжка	104
Васильченко: "На світанні"	53
В 10-річчя смерті Богдана Лепкого	73
Весна	15
Воробкевич Сибір	38
Вірний син Гуцульщини	48
Вітаймо! Щастя, Боже	90
Гав на вакаціях	100
Дещо про характер будови Шевченкової поеми "Гамалія"	32
До соняшних палат	105
Духове обличчя Шевченка в світлі його щоденника	46
Енциклопедія українознавства	58
Життєва ідилія	66
Завдання української молоді у вільному світі	39
Зима	14
З незламною вірою	82
Золотий ювілей парохії свв. Апп. Петра і Павла в Клівленді ...	79
Іван Вагилевич як герой польської повісти	33
Іван Франко. Нарис життя і творчости	37
Івченко: "Напосні дні"	56
Із нових дитячих видань в Україні	63
Із скарбниці народніх прислів'їв	35
Із чистих джерел	95
Історична доля української католицької Церкви	71
Історія української літератури	1, 5, 7, 8, 9, 10, 11
Його час прийшов	65
Катруся в лісі	102
Квітчаста країна мрій Франка	41
Кириак: "Сини землі"	60
Клопоти Мартусі	101
Кобиланська Ольга	42
Короткий нарис історії літератури	2
Криниця цілющої води	85
Крушельницький: "Рубають Ліс"	55
Лазовський: "Гетьман Кирило Розумовський"	62

Lviv a Center of Ukrainian Culture between two World Wars ..	45
Левко ворожить	103
Лепкий Богдан	50
Линуть хвилі і хвилини	86
Лисяк: "За стрілецький звичай"	63
Лісова царівна	106
Літературний конкурс "Америки"	74
Літо	16
Маковей Осип	51
Мамо я бачу	110
Мирний: "Морозенко"	57
Під прапором великої ідеї	81
Повість Франка "Петрії і Довбушуки"	36
Поклик веснянок	87
Полум'я огнених крил	43
Пошли мені святе слово	94
Над водами Дніпра	99
Нарис історії української ітератури	4
Осінь	17
Письменство	11
Прекрасна нагода	87
Пригоди Гава	23
Пригоди Гава	23
Пригоди Юрчика Кучерявого	15, 20, 21, 24, 25, 29, 98
Прилетіла зима біла	22, 26
Промені	18
Рідна Школа та її завдання	69
Рідна школа як основний засіб виховання	80
Розвиток української католицької школи в Клівленді	72
Романтизм як джерело українського літературного й національного пробудження та виступ М. Шашкевича	47
Свенціцький Павлин	31
Святий вечір у лісі	27, 28
Слово до громадянства	77
Слово, чому ти не меч?	96
Станіславівський "Кобзар"	64
Стежками дорогих традицій	76
Там ти скаже дуб старенький	108
Тарасикова ніч	107
У з'єднаних зусиллях	92
Україна кличе	93
Ucrainica in the Slavonic and East European Review	61
Українська література	3
Українська література ХХ ст.	8
Українська мова в парохіальних школах	40

Українські весняні обряди і пісні	75
Українські жіночі організації	70
Українські колядки в телевізійній передачі в Клівленді	84
У літературному крутежі	34
У подувах буревію	13
У свято чесної перемоги	78
У сітях життя	67
Устиянович: "Страсний четвер"	52
Шашкевичева "Олена"	30
Шевченко і українська народня пісня	49
Шляхом туги	12
Що читати?	54
Юра йде в ліс	89
Ясний символ	44

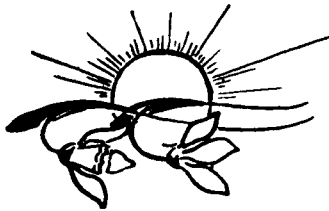
ВИКАЗ ВИДАВНИЦТВ, ДЕ БУЛИ ДРУКОВАНІ КНИЖКИ.

1. Видавництво "Америка" — Філядельфія.
2. Видавництво "Вернигора" — Мюнхен.
3. Видання Івана Тиктора — Львів.
4. Видання Спілки Української Молоді Америки — Нью Йорк.
5. "Товерля" — Нью Йорк.
6. Гуртівня Паперу — Авгсбург.
7. Книгарня і Видавництво "Батьківщина" — Детройт.
8. Клуб Приятелів Української Книжки — Вінніпег (І. Тиктор).
9. Краєва Управа Спілки Української Молоді — Торонто.
10. Накладня М. Ключаса — Нью Йорк.
11. Порадня Матерей — Львів.
12. "Рідна Школа" — Львів.
13. "Світ Дитини" — Львів.
14. "Українське Видавництво" — Львів.
15. "Українська Книгарня і Антикварня" — Львів.
16. "Українська Спілка" — Львів.
17. "Хвилі Дністра" — Клівленд.
18. "Шкільна Рада. Український Конгресовий Комітет Америки" — Нью Йорк.

СПИСОК ЖУРНАЛІВ І ГАЗЕТ, ДЕ ДРУКОВАНО СТАТТІ.

1. "Америка" — Філядельфія.
2. "Веселка" — Джерзі Ситі.
3. "Вісник" ООЧСУ — Нью Йорк.
4. "Вісті ООЧСУ" — Клівленд.
5. "Вісті Товариства Рідна Школа в Клівленді".

6. "Гомін України" Торонто.
7. "Діло" — Львів.
8. Енциклопедія Українознавства — Сарсель-Мюнхен.
9. "Записки Наукового Товариства ім. Шевченка" — Львів.
10. "Звіт Дирекції Жіночої Гімназії СС. Василянко" — Львів.
11. "Золотий Хрест" — Клівленд.
12. Календар "Провидіння" — Філядельфія.
13. "Київ" — Філядельфія.
14. "Клівлендські Вісті" — Клівленд.
15. "Крилаті" — Нью Йорк.
16. "Мій Приятель" — Вінніпег.
17. "Назустріч" — Львів.
18. "Овид" Шикаго.
19. "Письмо з Просвіти" — Львів.
20. "Поступ" — Торонто.
21. "Руслан" — Львів.
22. "Світ Дитини" — Львів.
23. "Свобода" — Джерзі Ситі.
24. "Соборник" — Клівленд.
25. "Союз Українок" — Клівленд.
26. "Сьогочасне і Минуле" — Мюнхен.
27. "Українська Католицька Школа" — Клівленд.
28. "Українське Народне Слово" — Пітсбург.
29. "Учительське Слово" — Торонто.
30. "Шашкевичіана" — Вінніпег.
31. "Шевченківський Бюлетень" — Клівленд.
32. "Шлях" — Філядельфія.

ГРИГОРІЙ БОБКІВ

НАШ ПРОФЕСОР

Професором української мови в мене в 7-ій та 8-ій класі головної т. зв. Академічної Гімназії у Львові, був Володимир Радзикович. Це вже була остання четвертина часу мого перебування в цій гімназії та силою факту мав я вже вироблену скалю порівняння в навчанні нас рідної мови: професора Радзиковича та інших попередніх моїх професорів. Але загально можу сказати, що я мав добрих професорів до рідної мови (Остап Макарушка, Ярослав Біленький, Михайло Тершаковець) та було “щось” особливого у професора Володимира Радзиковича, що відрізняло його від інших професорів. І я поспробую розкрити те, “щось”, що було притаманне тільки професорові В. Радзиковичеві.

Відома для нас річ, що всі професори — попри давання учням знання із своїх дисциплін — є до деякої міри також виховниками, при чому особовість кожного професора відграв чи не першу роллю. Бо попри те, що даний професор учить, важливо, як він поступає сам супроти учнів та який він є як людина. І так перш за все тактовність професора, а потім його можливі, чи неможливі вимоги супроти учнів; його власні зацікавлення, за якими учні завжди дуже пильно стежать, зроджує притягання або відпихання учнів у відношенні до даного професора. І так професор-виховник передусім своєю особовістю впливає на виховання учнів і, чим ця особовість сильніша, тим і сильніший буде вплив цього професора на учнів. У висліді бачимо, що кожний професор мусить бути під кожним оглядом зразком для своїх учнів: попри велике знання свого предмета професор повинен вирізнятися благородними прикметами свого характеру, високими чеснотами та бути наскрізь інтелігентною особою. Одним словом, професор мусить бути досконалою людиною, і то, дивлячися з пер-

спективи, чи очима самих учнів. Отже зразковий професор, це моральний та інтелектуальний авторитет для своїх учнів.

Та ще одна з важливих прикмет доброго педагога, це — мати власну інтуїцію виховування, яку характеризує вміння проникати в психіку поодиноких учнів, вживатися в обставини цих учнів, коротко скажемо— вміти зрозуміти молодь. І так педагог із сильною інтуїцією виховування створить собі найкращі передумови для свого впливу на учнів. А тоді легко ствердимо, що особовість — питоменність професора висунеться на перший плян при характеризованні самого професора, і щойно навіпісля будемо брати до уваги методи, якими професор послуговується при навчанні.

Дуже важко, щоб кожний педагог як людина мав усі ці найвищі та найкращі прикмети, характеристичні для досконалости педагога. Та саме такими найвищими прикметами душі Всевишній обдарував нашого професора, Володимира Радзикевича. І це було саме, й є те “щось”, яке складається з цілого ряду кристально-благородних прикмет його характеру та вдачі, а що разом творить сильну особовість Володимира Радзикевича. І це “щось” мало безмежний вплив на нас усіх — думаю: від перших аж до теперішніх (в еміграційних умовах) учнів нашого “Радзя”, як ми звикли всі його називати. (Хто дав перший цю назву професорові, мені невідомо. Правдоподібно воно вийшло від учениць “Рідні Школи” УПТ, яких Володимир Радзикевич також учив.).

Так наприклад був у професора В. Радзикевича цікавий спосіб подавати учням т. зв. новий матеріал. Підбір цитат з оригінальних творів наших письменників і поетів був так прямо по-мистецьки вплетений у кожний виклад професора, що це мусіло насторожувати кожного учня до великої концентрації уваги, при чому ще характеристична дикція — сам голос — професора Радзикевича відгравав значну ролю в “приковуванні нас до слуху”. А ці виклади, як я пізніше, будши вже у вищій школі, переконався, були на рівні університетських викладів і своєю змістовністю,

підкреслюванням найістотніших місць із творчості велетнів української літератури, мали великий вплив на формування молодечих світоглядів, на викликування любови до свого народу — одним словом, клали тверді основи під творення “я” кожного з нас, учнів.

Хочу підкреслити ще один характеристичний спосіб викладів проф. В. Радзиковича. Відома річ тоді була, що в державних гімназіях, хоч з українською мовою навчання, не було таких предметів, як історія, чи географія України. І тому виклади проф. В. Радзиковича з української літератури були доповнювані матеріалом із цих двох, заборонених для нас, предметів.

А так званий професорський нотес — хто його не пам'ятає? Не раз наганяв такий нотес страх учням! Та однак воно залежало у великій мірі від того, в чиїх руках такий нотес знаходився. А як воно виглядало в нашого “Радзя”? Не можу собі пригадати, чи ми взагалі колинебудь бачили “нотес” у проф. В. Радзиковича. І я сміло можу твердити, що проф. Радзикович не вживав ніколи “нотесового засобу” для заохоти до здобування знання з української літератури у своїх учнів.

Два моменти зарисувалися в моїй пам'яті, характеристичні для особовости проф. Вол. Радзиковича як педагога.

Головна т. зв. Академічна Гімназія у Львові, як зрештою й інші середні школи, рік-річно в березні вшановувала шевченківські роковини концертом. І коли я був у 8-ій класі, припала мені честь очолити учнівський Шевченківський Комітет та ще треба було мені й підготувати, а потім виголосити (не відчитати) т. зв. “вступне слово” на цьому концерті. Підготова цього слова забрала багато часу в мене й тому я дуже ввадувався, коли по концерті, як прийшла домашня вправа на шкільних зшитках, я від проф. Радзиковича дістав вільну тему: “Моє вступне слово на концерті в честь Тараса Шевченка”. Таким способом мав я заощадженого багато часу, який тоді цінився вже в нас, коли зважити, що це було тільки два місяці перед матуральним іспитом. Ну й сам мій реферат був “увіковичений”, бо знайшовся у шкільному зшитку.

Друга подія дотичить більше моєї дружини, Уляни, в якій проф. Вол. Радзикович був до того ще й господаром кляси впродовж кількох літ. Отож одного гарного весняного дня, а була вже Уляна тоді в шостій клясі, котрась з учениць піддала в них таку думку (чи може тільки переказала чиясь думку) відбути одноденну прогульку на Чортівську Скалу біля Винник у так званому мішаному товаристві. А була така прогулянка й тоді теж принадною, хоча в тих часах — видно — була “забороненим овочем”. Та ініціатива до відбуття такої прогулянки була дуже приваблива й вона тоді таки відбулася, при чому взяло в ній участь приблизно 20 осіб. Сама прогулянка була зорганізована без відома професорів, бо нікому й на думку не прийшло повідомити заздалегідь своїх господарів кляс про можливість такої прогулянки (може зі страху перед тим, що може прийти заборона). Але за це на другий день після відбуття цієї прогулянки була не дуже то приємна несподіванка, коли одну по одній з учасниць прогулянки почали викликати з їх кляс до канцелярії директора на “чорну каву”. Та й на цьому ще не скінчилося. Чомусь професори в них захотіли ще поготорити собі про цю прогулянку на своїй найближчій конференції, якої вислід кожний господар кляси подавав ученицям на черговій своїй годині. І так Уляні прочитав проф. Володимир Радзикович вислід цієї конференції дослівно так:

“Добрянська - Демкович Уляна не виказана з нічого. Тільки тут зазначено в рубриці поведінки щось недоброго. Та це певно якась помилка”.

Стільки всього сказав їй “Радзьо”. Але ці слова Уляна пам’ятає донині. Так мало їй сказано, але як багато заразом сказано, бо ці слова були повні виrozumіння, прямо батьківські. І ця тактовність професора Володимира Радзиковича супроти своїх учениць, чи учнів, у доповненні до способу й рівня навчання, будили пошану й любов до нього у всіх його учнів.

ДР. РОМАН В. КУХАР

СПОМИН, ЩО НІКОЛИ НЕ МЕРКНЕ

(До вісімдесятиріччя проф. В. Радзиковича)

Коли б було можливо, після добутого життєвого досвіду, ще раз життя завернути, так мовити б, наново почати — о, тоді не так його прожилося б, не один скаже. Якщо б була нагода, помріється інколи, знову за підставове навчання взятися — не так училися б. Насправді, з жалем визнаємо, свої шкільні лекції вивчали дуже незразково, дуже непослідовно — щонебудь і якнебудь.

Проте був усе ж таки один предмет у “нашій — не своїй” школі, що легковажити його було б і національним проступком, і особистим прогріхом. Маю на увазі українську дисципліну — мову, літературу. Прикро, але це було й усе в цій галузі науки, бо от історії, географії, чи взагалі свої багатогранної мудрости таки й не давали вчитися різні займанці. Тим то в лекціях рідної мови так, якби зосередилася вся туга молодого покоління до своєї духової держави. Бувало, занедбавш математику, пропедевтику філософії, курс сучасної Польщі (та й чи не раз таке траплялося), але ж не дописати у вивченні української мови, літератури — о, та це вже було б перед самим собою соромно.

На щастя, в своїх учителях-україністах із правила одержувала жадібна самопізнання молодь щокращих, щодбайливіших опікунів, захоплених добровільно прийнятою на себе місією. І це не випадково так. Адже з природи речі, коли вже наш педагог віддавався студіям непрактичної ділянки, то чинив це безумовно з любови до знання, з духового покликання.

З ностальгією мережає спомин свій заобрійний шлях до кузні індивідуальної та суспільної майбутности, до середньошкільної альма матер. Там бо незабутній учитель, проф. Олександр Панейко, відкрив чар рідної мови, на-

вчине любити Шевченка, а його товариш по званню, проф. Ярослав Біленький, переймаючи згодом на себе роль провідника, повів молодь у тайники мовознавства, звідсіля же до джерельної криниці патріотизму — Пісні про Ігорів похід. І він не залишив молодих душ напризволяще, а коли прийшов свій час, передав їх своєю чергою в не менше гідні руки.

Мимохіть із деяким острахом вдивлялися вищоклясники в суворі, зімкнуті риси нового для них учителя - українця. Що скривається за тією зосередженою, опанованою зовнішністю? Безпристрасний науковець, якому байдуже до живої людини, чи може перевантажений учительською буденщиною рутинований "бельфер", у якого ледве чи збереглися зайві ілюзії?

Як же мило мусів розчаруватися той, у кого могли б скластися того роду неправильні підозріння. В особі професора Володимира Радзиковича отримала дозріваюча молодь вдумливого і виrozumілого виховника, теплу людину на подобу добрячого батька й, не накінець, видатну наукову силу. Не дивниця, що скоро навчився шанувати й цінити свого професора кожен, хто мав щастя бути його учнем. Під його старанним доглядом набували ми, середньошкілники, тривалих знань з історії своєї літератури та щирої любови до предмету, бажання й після матури його плекати.

І досі згадується: В стінах не то школи, не то палацу, де чужа держава всяко намагалася виховати собі своїх яничар, чітко розносяться з уст красномовного вчителя міцні та вродливі, повні віри й постичного полету слова національних пророків:

"Пізнай себе" (Сковорода);

"Віра моя, як Бескид, твердо постановилася на любові"

(Шашкевич);

"Борітеся — поборете" (Шевченко),

"Добраніч, сонечко! Ідеш на захід... Ти бачиш Україну, привітай!" (Л. Українка);

"Лупайте цю скалу...";

**"Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперешся Бескидом,**

**Покотиш Чорним морем гомін волі,
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі."** (Франко)

Слухали й заслухувались юнаки... І книжки для опанування матеріалу навряд чи треба було, коли падало живе, надхнене слово на родючу почву. Хоч така література була; чи не найбільш популярний у гімназії неофіційний підручник "Історії української літератури" пера проф. Радзикевича, що переходила з рук до рук, промошувала собі шлях із хати до хати.

Чимало з учнів професора, зараз же після іспиту зрілості (з такою типічною, чарівною матуральною темою з української літератури, як розгляд балад Тараса Шевченка), або трохи згодом, на початку першої большевицької окупації Західньої України, приступило, підо впливом присвяти свому рідному їхнього вчителя, до студій української філології. І яка ж була наша невимовна радість, коли з катедри факультету української філології університету Івана Франка враз заговорив до студентської аудиторії давній добрий знайомий, наш приятель і симпатик, проф. Володимир Радзикевич! Почути в умовах незугарної та погрозливої советської дійсности своє рідне, незфальшоване, налите чистим почуттям і патріотизмом слово, о, це щось значило! Було це й засвідчення від представника нової професури великої моральної піддержки, про що й у найкритичніших хвилинах теж згодом складав він, професор і свідомий державний муж в одній особі, рясні приклади. Його праця в університеті була водночас свіжим подихом у задушливій атмосфері большевицько-марксівського маразму, приторком цілющого бальзаму до зраненого організму, заатакованого бацилею московського атеїстичного світогляду комунізму. Орієнтаційним метром у суспільних контактах студентства даного часу була вказівка з учення проф. Радзикевича: "коли треба було знай-

ти людину ідейну, людину чистих поглядів і чистих рук, шукали її між “сковородинцями”.

Професор Радзикович, як завжди, блідий, зрівноважений, рішучий, стояв непохитно на кожному місці, де б йому доля в даний момент непевного посту не визначила. Своїм одуховленим прикладом нескореної української людини-культурника в байдужому, а то й супротивному чужинецькому доквіллі, закріплював багатьох і продовжує вливати вогонь посвяти для конечної праці в душі молодших, на яких прийшла зміна варті.

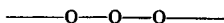
Перлинами розсіпані безцінні вказівки його й поради, зокрема нашим літераторам, у писаннях і лекціях професора. Пластично відточене згадується речення з його вкляду на тему усної словесности:

“Твори української усної творчости криють у собі таку силу уяви невідомих творців, таке багатство їх гарячих почувань, містять стільки своєрідного чару, краси й поезії, що на них сперся ряд українських письменників і їй заздячують розвиток свого таланту світочі української літератури” (наводжу за авторовою “Історією української літератури”, “Батьківщина”, Дітройт, 1965).

Із нагоди 80-річчя заслуженого нашого Ювілята, дорогого й вельмишановного Професора й Директора, нехай, разом із висловом щонайсердечніших побажань, цих декілька живопам'ятних відмічень кому пригадають, а кому відкриють хоча б тільки частково розмір його вкляду в національне виховання. Його тиха, віддана, невсипуща праця одушевляла високими ідейними вартостями нове покоління й виповняла духовою силою переносити національне поневолення, ніколи перед таким станом не скорятись, а далі завзято й витривало боротись аж до перемоги української правди. І ще наприкінці одна думка наполегливо напрошується: чи все шляхетніше в нас, оте краще “я”, ще в нас постійно відзивається, не передане нашими Батьками та Вчителями? Чим були б ми, якщо б цього доброго зерна своєчасно в нас не посіяно?

З М І С Т

	Стор.
<i>Іван Ставнигий</i> : Передмова	5
<i>Михайло Б. Ждан і Михайло С. Пап</i> : Життєвий шлях Володимира Радзиковича	9
<i>Михайло Б. Ждан</i> : Педагогічна діяльність Володимира Радзиковича	20
<i>Григорій Голембювський</i> : Наукова і літературна ді- яльність Володимира Радзиковича	59
<i>Леонід В. Багинський</i> : Бібліографія друкованих праць Володимира Радзиковича 1909-1965 рр.	74
<i>Григорій Бобків</i> : Наш професор (спомин)	92
<i>Роман В. Кухар</i> : Спомин, що ніколи не меркне	96

Ж Е Р Т В О Д А В Ц І

які частинно причинилися до видання цього "Збірника".

(За азбукою)

А) Товариства й Установи:

- Кредитова Кооператива "Самопоміч".
- Українська Щадниця — Парма.
- Т-во "Окружна Рада Союзу Українок Америки".
- Т-во "Окружна Рада Українського Народного Союзу" (У.Н.С.).
- Т-во "Рідна Школа"
- Т-во "С.У.М.А. — ім. Гетьмана Богдана Хмельницького".
- Т-во "Українських Інженерів"
- Т-во "Українських Лікарів".
- Т-во "Українських Професіоналістів".
- Т-во "Український Золотий Хрест".
- Т-во "Український Хор Дніпро".
- Т-во "Український Хор ім. Тараса Шевченка".
- Т-во "102 Відділ У.Н.С. ім. Св. Апостолів Петра й Павла".
- Т-во "328 Відділ У.Н.С. "Просвіта".
- Т-во "334 Відділ У.Н.С. ім. Івана Франка".
- Т-во "240 Відділ У.Н.С. ім. полк. Євгена Коновальця".

Б) Особи:

О. Т. Дурбак — Акрон	Др. М. Мичковський
Инж. Ю. Лісовий — Англія	Р. Ракочий
Проф. Др. М. Пап	Инж. І. Фур

Всім жертводавцям складаємо щирю подяку.

Комітет Видавництва Збірника.

